

Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет обліку і фінансів
Кафедра обліку, оподаткування та управління
фінансово-економічною безпекою

ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ:

**Завідувач кафедри,
д. держ. упр., професор**

_____ **І. П. Приходько**

« ____ » _____ **2020 р.**

ДИПЛОМНА РОБОТА

**Удосконалення системи моніторингу економічної безпеки
сільськогосподарського підприємства**

**Виконала: студентка
освітньо-професійної програми
«Управління фінансово-
економічною безпекою»
зі спеціальності
073 «Менеджмент»
Безугла А.О.**

Керівник: доц. Саванчук Т.М.

Дніпро – 2020

Форма № Н – 9.01
(затверджена наказом
МОН молоді та спорту України
від 29 березня 2012 року № 384)

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет обліку та фінансів

Кафедра обліку, оподаткування та управління фінансово-економічною безпекою

Освітній ступінь магістр

ОПП «Управління фінансово-економічною безпекою»

Спеціальність 073 «Менеджмент»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____

« ____ » _____ 20__ р.

ЗАВДАННЯ

на дипломну роботу магістра

Безуглої Альони Олександрівни

1. **Тема дипломної роботи** «Удосконалення системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства»

керівник роботи Саванчук Тетяна Миколаївна, к.е.н., доцент

затверджені наказом ДДАЕУ від « 13 » жовтня 2019 р. № 2593 .

2. **Строк подання студентом роботи** – 14 грудня 2020 року.

3. **Вихідні дані до роботи** Закони України, Господарський кодекс України, Податковий кодекс, періодичні видання, річні звіти ТОВ «Межівське» за 2015-2019 роки.

4. **Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розкрити).**

1. Теоретико-методичні аспекти моделювання системи моніторингу економічної безпеки підприємства. 2. Система моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське» як фактор її підвищення. 3. Шляхи удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства. 4. Висновки та пропозиції.

5. **Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень).**

1. Суть моніторингу відповідно до провідних наукових досліджень. 2. Організаційні завдання, для реалізації цілей моніторингу економічної безпеки підприємства. 3. Основні принципи системи моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства. 4. Етапи моніторингу ЕБП як ділового процесу. 5. Основні компоненти моніторингу підприємства. 6. Оцінка майна та капіталу ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр., тис.грн. 7. Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання 28.10.2019 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів дипломної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретико-методичні аспекти моделювання системи моніторингу економічної безпеки підприємства	10.03.2020	
2	Система моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське» як фактор її підвищення	10.05.2020	
3	Шляхи удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства	18.10.2020	
4	Висновки та пропозиції	15.11.2020	
6	Оформлення дипломної роботи	10.12.2020	

Студент

_____ (підпис)

Безугла А.О.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник роботи

_____ (підпис)

Саванчук Т.М.

_____ (прізвище та ініціали)

ЗМІСТ

РЕФЕРАТ	5
ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	11
1.1. Економічна сутність та завдання моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства	11
1.2. Основні принципи та етапи моніторингу економічної безпеки підприємства	17
1.3. Методичне забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства	24
Висновки до першого розділу	30
РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ТОВ «МЕЖІВСЬКЕ» ЯК ФАКТОР ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ	32
2.1. Фінансово-економічна характеристика ТОВ «Межівське»	32
2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими	40
2.3. Стан системи моніторингу економічної безпеки ТОВ «Межівське»	46
Висновки до другого розділу	50
РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА	53
3.1. Формування основних елементів системи моніторингу економічної безпеки підприємства	53
3.2. Етапи заходи щодо впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»	58
3.3. Внутрішні регламенти та розподіл обов'язків між учасниками	

системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»	64
Висновки до третього розділу	71
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	78
ДОДАТКИ	85

РЕФЕРАТ

Тема: «Удосконалення системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства»

Магістерська дипломна робота виконана на 85 сторінках, в ній міститься 4 таблиці, 14 рисунків, 5 додатків та 70 бібліографічних джерел.

Об'єктом дослідження є процес удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства.

Метою дослідження є вивчення теоретико-методичних засад моніторингу економічної безпеки підприємства, удосконалення системи моніторингу та визначення необхідності впровадження моніторингу для забезпечення ефективності підприємницької діяльності.

Методи дослідження: монографічний, порівняльний, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, діалектичний метод пізнання, системний підхід, методи аналізу і синтезу та ін.

Розглянуто теоретичні основи удосконалення системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства як фактору її підвищення; досліджено стан системи моніторингу економічної безпеки ТОВ «Межівське»; визначено шляхи удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

МОНІТОРИНГ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ, СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ, УПРАВЛІННЯ, ЕКОНОМІЧНА БЕЗПЕКА, СИСТЕМА

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА

МОНИТОРИНГ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ, СИСТЕМА МОНИТОРИНГА, УПРАВЛЕНИЕ, ЭКОНОМИЧЕСКАЯ БЕЗОПАСНОСТЬ, СИСТЕМА

KEY WORDS

ECONOMIC SECURITY MONITORING, MONITORING SYSTEM, MANAGEMENT, ECONOMIC SECURITY, SYSTEM

ВСТУП

Актуальність теми. Для того щоб забезпечити ефективну господарську діяльність, а також конкурентоспроможність, підприємство має своєчасно виявляти несприятливі тенденції свого розвитку та прогнозувати ймовірність настання банкрутства, а також знаходити шляхи та засоби виходу з кризових ситуацій із щонайменшими втратами та в короткий термін.

Однією з умов максимально ефективного вирішення цього питання є проведення моніторингу економічної безпеки підприємства на постійній основі, адже саме система моніторингу відповідає за відбір та оцінку даних, які напряму впливають на процес прийняття управлінських рішень.

В умовах сьогодення система моніторингу економічної безпеки повинна бути націлена на спостереження за основними параметрами виробничої діяльності сільськогосподарського підприємства, своєчасне реагування на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, які мають вплив на його економічний стан [4].

Першочерговим завданням, що стоїть перед відділом безпеки організації, є здійснення такого управління бізнесом, яке передбачало б стійке довгострокове зростання економіки України. Для вирішення цього завдання, а також для підвищення якості прийняття управлінських рішень, необхідно володіти релевантною інформацією, яка вимагає нових підходів до її збору, обробки та аналізу, які у світовій практиці реалізуються за допомогою моніторингу.

Фундаментальними дослідженнями в області моделювання та удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства стали роботи таких науковців: Т.П.Басюка [3], В.Д.Галіцина [17], З.Б. Живко [31], Н.О. Іванченко [35], О.І. Котикова [45], А.П. Тарасевича [63]. У цих працях особлива увага приділена функціонуванню моніторингу як системи, а також здійснено акцент на виділенні її як окремого наукового напрямку управління

економічною безпекою. Однак існуюча різноманітність наукових підходів вказує на те, що методи, які використовуються для виконання теоретичних та практичних завдань щодо моделювання системи моніторингу підприємства в сучасних умовах господарювання – потребують удосконалення та подальшого вивчення. Недостатня розробка окресленого кола питань і обумовили актуальність вибраної теми дослідження та її практичне значення.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є вивчення теоретико-методичних засад моніторингу економічної безпеки підприємства, удосконалення системи моніторингу та визначення необхідності впровадження моніторингу для забезпечення ефективності підприємницької діяльності.

Досягнення мети зумовило постановку і вирішення наступних завдань:

- розглянути економічну сутність та завдання моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства;
- встановити основні принципи та етапи моніторингу економічної безпеки підприємства, як інноваційної складової системи управління;
- дослідити методичне забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства;
- надати фінансово-економічну характеристику ТОВ «Межівське»;
- навести характеристику організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінку її стану за окремими складовими;
- розкрити сучасний стан системи моніторингу економічної безпеки ТОВ «Межівське»;
- визначити основні елементи системи моніторингу економічної безпеки підприємства та запропонувати їх складові для конкретного підприємства;
- виділити основні етапи та заходи впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»;
- розробити організаційну структуру служби моніторингу економічної безпеки підприємства та здійснити розподіл обов'язків між її учасниками;

- запропонувати склад внутрішніх регламентів щодо регулювання функціонування системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське».

Об'єктом дослідження є процес удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства.

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних та практичних засад удосконалення системи моніторингу сільськогосподарського підприємства.

Методи дослідження. Для розв'язання поставлених задач в роботі були використані такі методи: монографічний, порівняльний, абстрактно-логічний, розрахунково-конструктивний, діалектичний метод пізнання, системний підхід, методи аналізу і синтезу.

Інформаційні джерела. Для дослідження було використано нормативні матеріали по даній темі, підручники, навчальні посібники, періодичну літературу, річні звіти підприємства, статистичну звітність, дані бухгалтерського обліку.

Наукова новизна одержаних результатів дослідження полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичному вирішенні комплексу питань, пов'язаних із удосконаленням системи моніторингу економічної безпеки підприємства. Найбільш вагомими результатами, що характеризують наукову новизну є такі:

удосконалено:

- процес впровадження системи моніторингу економічної безпеки на підприємстві через встановлення конкретних етапів за заходів щодо реалізації такого процесу, що підвищить ефективність прийнятих управлінських рішень;

- функціонування системи моніторингу економічної безпеки на підприємстві шляхом розробки організаційної структури спеціальної служби такого моніторингу та здійснення розподілу обов'язків між її учасниками;

- управління процесом моніторингу стану економічної безпеки шляхом

встановлення переліку внутрішніх регламентів щодо регулювання функціонування системи моніторингу економічної безпеки на підприємстві.

набули подальшого розвитку:

- визначення сутності моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства який запропоновано розглядати як динамічну систему з гнучкою інфраструктурою, що забезпечує збір та обробку інформації і допомагає виконувати постійне спостереження та аналіз основних показників економічної діяльності підприємства з метою оцінки, контролю та прогнозування його економічного стану;

- формування основних елементів системи моніторингу економічної безпеки, шляхом виділення переліку складових кожного такого елемента для конкретного підприємства;

- визначення етапів моніторингу стану дебіторської заборгованості на підприємстві та заходів щодо підвищення інтегрального показника фінансового стану, що дозволить підвищити рівень фінансової складової економічної безпеки підприємства.

Практичне значення одержаних результатів полягає в узагальненні теоретичних положень та розробці пропозицій і рекомендацій щодо удосконалення системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Особистий внесок. Магістерська робота є самостійно виконаною науковою працею. Наукові розробки, висновки і пропозиції, що містяться в роботі належать особисто авторіві.

Апробація результатів роботи. Основні положення та результати магістерської роботи доповідалися, обговорювалися та отримали позитивну оцінку на X Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м. Дніпро, 30-31 жовтня 2019 р.), XI Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи» (м.

Дніпро, 29-3 жовтня 2020 р.) та IV Всеукраїнській науково-практичній Інтернет-конференції (м.Дніпро, 14-15 травня 2020р.).

Публікації. Основні результати дослідження опубліковані в 4 наукових працях загальним обсягом 0,75 друк.арк., із них 1 стаття у колективній монографії та 3 роботи – у збірниках тез науково-практичних конференцій.

Дипломна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та пропозицій, додатків, списку використаних джерел, що нараховує 70 найменувань, містить 4 таблиці, 14 рисунків, 5 додатків. Основний зміст дипломної роботи викладено на 85 сторінках друкованого тексту.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ МОДЕЛЮВАННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічна сутність та завдання моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Сучасний стан розвитку економіки України характеризується високим динамізмом змін навколишнього середовища, що обумовлює підвищені ризики для ефективного функціонування сільськогосподарських підприємств. В даний час, коли конкуренція на світових ринках посилюється, вітчизняний бізнес гостро потребує наявності оперативної та релевантної інформації, яку можна отримати шляхом ефективного моніторингу.

Нестабільність сучасного стану розвитку економіки України, ускладнення економічних зв'язків, поява нових небезпечних загроз змушують підприємства проводити постійний аналіз динаміки розвитку, слідкувати за сучасними ключовими економічними тенденціями, забезпечувати економічну безпеку підприємства. Забезпечення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства - це безперервний процес, який повинен супроводжуватися відповідною оперативною інформаційною підтримкою. Зібрана інформація швидко застаріває і втрачає практичну цінність під час прийняття управлінських рішень. Саме моніторинг забезпечує актуальність і своєчасність отримання достовірної інформації, що безпосередньо впливає на ефективну роботу служби безпеки [10].

Функціональну основу комплексної системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарської організації становить моніторинг, мета якого - виявлення та відстеження загроз та своєчасне вжиття заходів щодо їх мінімізації. За таких умов особливої актуальності набуває впровадження ефективної комплексної системи моніторингу на підприємстві, однією зі складових якої є економічний моніторинг діяльності підприємства.

У сучасній науці поняття «моніторинг» використовується майже у всіх сферах людської діяльності і являє собою складне явище, для якого немає точного однозначного тлумачення цього поняття.

За одними версіями поняття «моніторинг» прийшло з англійської мови від слова monitoring (контроль, спостереження) та має два значення:

1) постійне спостереження за будь-яким процесом, з метою виявлення його відповідності бажаному результату або первісним припущенням;

2) спостереження, оцінка і прогноз стану навколишнього середовища у зв'язку з господарською діяльністю людини [38].

Поява першого визначення цього поняття пов'язують зі Стокгольмською конференцією ООН з навколишнього середовища, саме тоді експертами спеціальної комісії СКОПА (Науковим комітетом з проблем навколишнього середовища) поняття «моніторинг» було введено в науковий обіг.

За іншими версіями, до яких схильні більшість словників Інтернету, поняття «моніторинг» походить від латинського слова monitor (застережливий) і означає спеціально організоване, систематичне спостереження за станом об'єктів з метою їх оцінки, контролю або прогнозу.

В роботі І.В.Жужкова «Моніторинг: визначення, співвідношення з категоріями спостереження і управління» автор наводить понад 20 визначень поняття «моніторинг». При цьому в основній масі визначень, наведених автором у своїй роботі, обов'язковим елементом моніторингу, як і в наведених раніше визначеннях, виділяється спостереження [32].

Однак спостереження не завжди є обов'язковим елементом моніторингу.

Т.Г.Бень зазначає, що фінансовий моніторинг підприємства здійснюється для оперативної діагностики, яка також дає можливість своєчасно сигналізувати про негативні тенденції змін в діяльності підприємства [8].

Сутнісні характеристики, які є принципами пізнання світу - розвиток і

цілісність, диференціація і інтеграція - лежать в основі технології моніторингу і роблять цю технологію універсальною для дослідження будь-яких об'єктів навколишньої дійсності [26-30].

З точки зору методології, моніторинг - це універсальний тип розумової діяльності, байдужий до предметного змісту і наукової діяльності.

Моніторинг багатолікий і всеосяжний, він втілює цілу систему базових знань, способів аналізу і обробки отриманої інформації з метою створення прогнозів, необхідних для управління будь-якого рівня [52].

Якщо розглядати моніторинг як сукупність процедур, то його можна трактувати як безперервний процес збору й аналізу інформації, яка дозволяє уповноваженим органам, зацікавленим особам і установам приймати необхідні рішення, які слугуватимуть підвищенню ефективності та результативності діяльності об'єкта [47].

На нашу думку, вивчивши наукові праці провідних дослідників, суть моніторингу можна представити наступним чином (рис.1.1.).

Рис. 1.1. Суть моніторингу відповідно до провідних наукових досліджень

Аналіз визначень моніторингу допомагає виокремити основні складові цього процесу, які забезпечують своєчасне попередження несприятливої ситуації [45].

Ми схильні вважати, що моніторинг економічної безпеки сільськогосподарського підприємства являє собою динамічну систему з гнучкою інфраструктурою, яка забезпечує збір та обробку інформації і допомагає виконувати постійне спостереження та аналіз основних показників економічної діяльності підприємства з метою оцінки, контролю та прогнозування його економічного стану. Моніторинг дозволяє підприємству пристосовуватись до зміни навколишнього середовища та успішно виживати в умовах конкуренції.

У моніторингу економічної безпеки підприємства величезна кількість завдань, які визначаються цілями проведення досліджень. Серед основних виділяють:

- встановлення факторів, що визначають поточний фінансовий стан;
- оцінка ефективності й повноти реалізації законів та інших нормативних правових актів соціально-економічних і фінансових проблем;
- відстеження змін значень базисних фінансових показників;
- об'єктивна і комплексна оцінка товарно-матеріальних запасів і їх якості, а також моніторинг нематеріальної ліквідності підприємства, аналіз ефективності використання наявних коштів і реалізації попередніх рішень;
- уточнення відомостей щодо стану капіталу на поточний момент функціонування компанії, визначення внутрішніх резервів і розробка програми по їх впровадженню в функціонал фірми;
- прогнозування тенденцій зміни фінансового становища фірми, оцінка потенціалу самої організації і її колективу на всіх управлінських рівнях;
- розроблення та надання пропозицій щодо комплексу заходів, спрямованих на усунення негативних тенденцій і явищ, які впливають на діяльність підприємства.

Це універсальний список завдань, вирішення яких реалізується в ході

моніторингу [12].

Моніторинг економічної безпеки сільськогосподарського підприємства переслідує основні цілі:

- оцінка стану виробничої системи підприємства;
- виявлення негативних процесів і тенденцій розвитку виробничого потенціалу;
- встановлення причин, характеру, джерел, інтенсивності впливу негативних факторів на потенціал виробничої системи;
- прогнозування можливих наслідків впливу негативних факторів не тільки на потенціал виробництва, але і на області діяльності, які цей потенціал забезпечує продукцією або послугами;
- контроль за станом загроз економічної безпеки;
- системний аналіз ситуації, що склалася;
- розроблення рекомендацій та заходів для ліквідації загроз підприємства [57-66].

Необхідно зазначити, що для реалізації вказаних цілей необхідно вирішити ряд організаційних завдань, які наведені на рис.1.2.

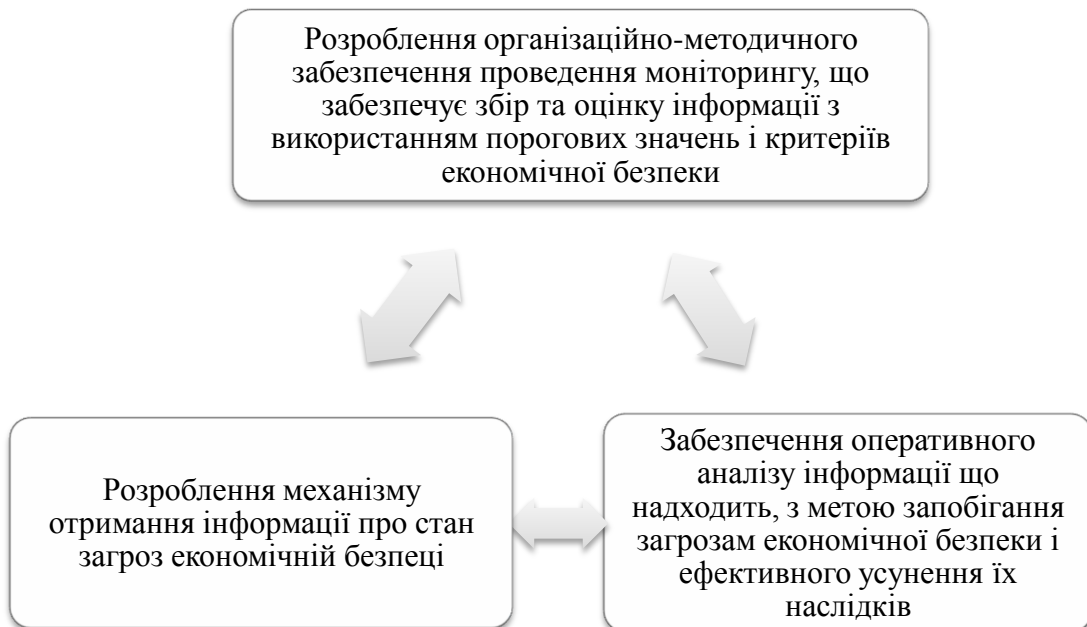

Рис. 1.2. Організаційні завдання, для реалізації цілей моніторингу економічної безпеки підприємства

На нашу думку, одна з важливих цілей моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, на яку також варто звернути увагу - це діагностика його стану за допомогою системи показників, що враховують галузеві особливості, які є найбільш характерними для даного підприємства, мають для нього важливе стратегічне значення та відповідають вимогам його економічної безпеки.

Система критеріїв і показників фактичного стану складається підприємствами самостійно, але з урахуванням конкретних умов роботи, розробки економічної політики, що включає механізми обліку факторів, які впливають на стан економічної безпеки та напряму діяльності підприємства з визначеної стратегії [48].

Крім того, важливим у практичному плані є завдання визначення рівнів контролю за забезпеченням економічної безпеки. Система моніторингу економічної безпеки в державній ланці повинна складатися з двох рівнів - державного та регіонального [42].

На державному рівні моніторинг здійснюється на користь гармонійного розвитку єдиного соціально-економічного комплексу України, є системою безперервного спостереження й аналізу стану соціально-економічної та фінансової сфери регіонів як господарюючих суб'єктів держави, оперативного регулювання й організації допомоги їм в усуненні негативних тенденцій і явищ у їх розвитку.

Система моніторингу на регіональному рівні полягає у безперервному спостереженні за поточним станом і короткостроковому прогнозуванні динаміки розвитку явищ та процесів, що відбуваються в економіці, фінансах та суспільстві.

Отже, для забезпечення управління об'єктивною і достовірною інформацією щодо регулювання економічної безпеки сільськогосподарського підприємства необхідно проводити моніторинг безпеки, і безпосередньо факторів впливу на нього, які визначаються системою контролю та спостереження за станом економічних показників з метою формування

варіантів для подальшого розвитку, більш ефективного забезпечення економічної безпеки в цілому.

Правове поле для організації системи моніторингу ще не сформоване чинним законодавством України. На нашу думку, моніторинг має здійснюватися на базі створення єдиного інформаційного простору засобом інтеграції інформаційних ресурсів [42].

Незалежно від розміру організації, моніторинг – є ключем до забезпечення безперервності бізнесу. Ключ до ефективного і значимого моніторингу полягає в тому, щоб забезпечити інформацією, необхідною для попереджувального моніторингу систем до того, як виникнуть проблеми. Це означає, що можна вирішити проблеми до того, як вони вплинуть на безперервність бізнесу. Альтернативним рішенням для підприємств є налагодження власних систем моніторингу в процесі управління їхньої діяльності [5].

Отже, процедура моніторингу має важливий організаційний аспект, пов'язаний з проблемами координації та встановлення порядку внесення необхідних змін у процесі виконання запланованих робіт, їх аналізі та подальшої реалізації.

У зв'язку з цим потрібно розробити організаційно-нормативну систему моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства на рівні управління, яка представлена як система, що включає взаємозв'язки основних процесів, функцій органів управління, науково-методичного і інформаційного забезпечення діяльності.

1.2. Основні принципи та етапи моніторингу економічної безпеки підприємства

Моніторинг економічної безпеки - це система збору, аналізу, оцінки і прогнозування відомостей, що характеризують рівень безпеки організації.

Аналітична складова моніторингу полягає у визначенні принципів моніторингу підприємства, джерел і причин загроз, ступеня їх небезпеки, прогнозуванні можливих збитків та розробці заходів щодо безпеки [39].

Система моніторингу економічної безпеки для кожної організації має специфічні риси і являє собою своєрідне «фірмове ноу-хау». В процесі практичного налагодження відбувається адаптація моніторингу до конкретних ситуацій, оптимізація методів збору і аналізу інформації, розробки управлінських рішень [2].

Чим повнішим та якіснішим буде склад показників, за якими здійснюється моніторинг, тим ефективнішими будуть управлінські заходи, здійснювані керівництвом підприємства. У зв'язку з цим доцільно розглянути основні принципи моніторингу економічної безпеки підприємства (рис.1.3.) [21].

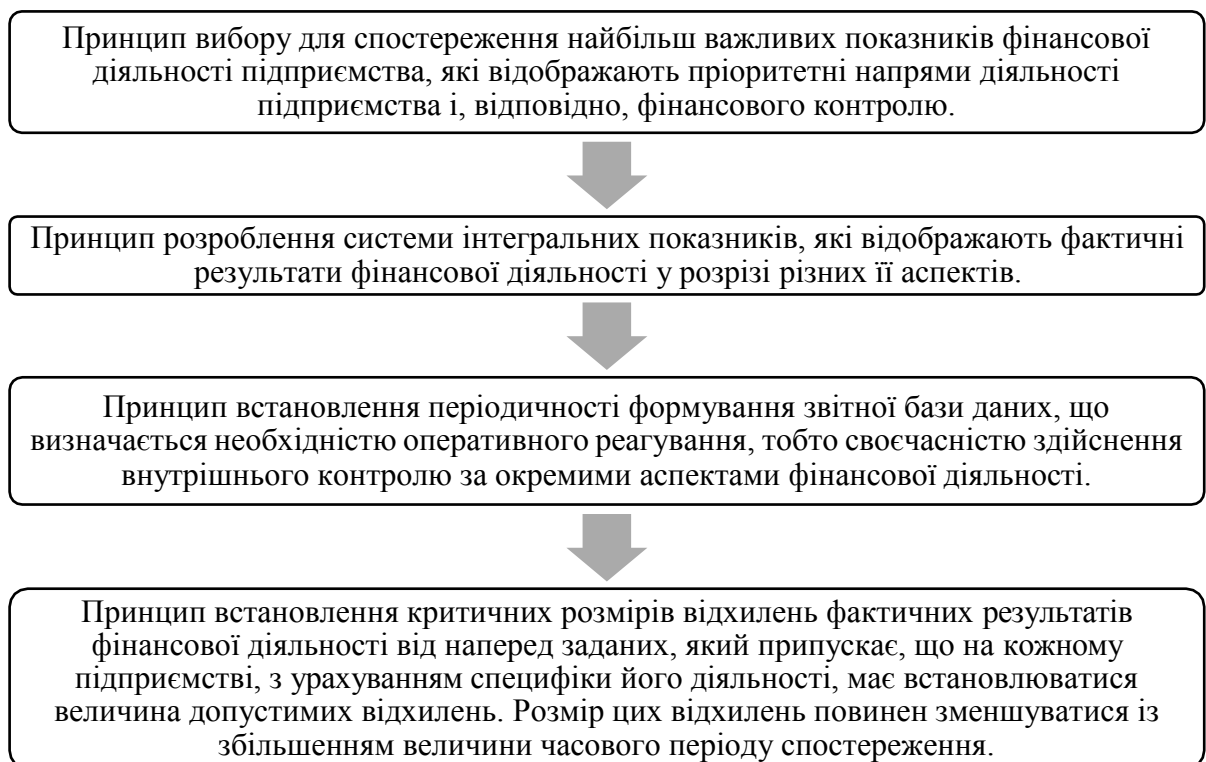

Рис. 1.3. Основні принципи системи моніторингу фінансово-економічної безпеки підприємства

Детально систему моніторингу економічної безпеки розглядав

В.Д.Галіцин, він вважав, що: «Система моніторингу економічного характеру - це така інформаційна система, яка проводить безперервне стеження за економічним об'єктом і розглядає аналіз його діяльності, як елемент управління». В даному випадку об'єктом системи моніторингу є підприємство [17].

Крім основних, зазначених принципів, також існують загальні, які відіграють не менш важливу роль у процесі моніторингу економічної безпеки підприємства, оскільки принципи управління визначають основні правила управлінської діяльності, які повинні виконуватися суб'єктами управління.

Моніторинг економічної безпеки підприємства можна проводити на будь-якому за розміром підприємстві, виходячи з принципу економічної доцільності, тобто з урахуванням співвіднесення результатів і витрат на його проведення. Результати моніторингу можна оцінити:

- щодо затребуваності його підсумкових інформаційно-аналітичних матеріалів менеджерами підприємства;
- щодо підвищення злагодженості і гнучкості роботи системи управління;
- по зниженню кількості авральних і форс-мажорних ситуацій на підприємстві (відмова техніки, втрата провідного постачальника або споживача, рейдерський шантаж, загроза банкрутства);
- по зниженню ймовірності реалізації найбільш небезпечних загроз .

Дані показники формуються, головним чином, на основі експертних оцінок, для більш точного вимірювання ефективності моніторингу на постійній основі в рамках самооцінки доцільно включити в систему його показників результативний блок [36].

Принцип наукової обґрунтованості полягає у розробленні та удосконаленні системи моніторингу шляхом урахування досягнень теорії, оцінки отриманих даних, апробації сучасного інструментарію для оцінювання даних, використання новітніх інформаційних технологій.

У проведенні моніторингу важливий принцип безперервності

функціонування системи забезпечення економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, коли ведеться постійне спостереження за економічним станом фірми по розробленій системі показників [46].

Іншим вагомим принципом моніторингу є принцип попередження, який передбачає виявлення негативних факторів і тенденцій на ранніх стадіях, в тому числі в латентному управлінні, по «слабким сигналам». Даному принципу відповідає своєчасність прийняття захисних заходів по запобіганню завданню шкоди фірмі.

Сутність принципу об'єктивності даних моніторингу полягає у відображенні в інформаційній базі моніторингу умов, які сприяють ефективному функціонуванню об'єкта та його чинників в реальному часі, що паралельно визначають стан і перспективи розвитку сільськогосподарського підприємства [50].

Вимоги до принципу забезпечення повноти та своєчасності подання інформації визначаються об'єктом моніторингу та споживачем. У відповідність до цих вимог потрібно використовувати технічні, програмні, інформаційні та організаційні можливості.

Моніторинг стану досліджуваного об'єкта повинен проходити у взаємозв'язку зі сферами його діяльності, а також забезпечити послідовне вирішення всіх задач моніторингу за кожним з його напрямів - саме ця роль покладена на принцип комплексності.

Пристосування системи моніторингу (складу її показників, інструментів, масштабів) до можливостей підприємства і вимог користувачів, внутрішніх і зовнішніх умов його проведення підтримується завдяки принципу адаптації [53-54].

Важливим принципом моніторингу є його гнучкість, тобто можливість налаштування моніторингу на вирішення нових завдань, захист від конкретних загроз, використання нових методів і форм збору та обробки інформації.

Зазначені організаційні зміни можна здійснити через реінжиніринг,

якщо уявити моніторингове обстеження як діловий процес. При цьому він перепроєктує організаційні зв'язки, впроваджує інформаційні технології.

Моніторинг - не замкнута система, він відкритий для змін. Внутрішні і зовнішні загрози постійно змінюються, виникають нові ризики, і моніторинг вимагає їх постійного відстеження [53].

Можна виділити наступні етапи моніторингу економічної безпеки підприємства як ділового процесу (рис.1.4.).

Рис. 1.4. Етапи моніторингу ЕБП як ділового процесу

Принципом, який відіграє ключову роль у системі моніторингу є принцип адресності. Це означає, що при розробці системи моніторингових показників повинні враховуватися особистісні особливості і запити споживачів інформації: вищих менеджерів фірми, керівників підрозділів, в

тому числі служби безпеки. При цьому враховується посада менеджера, характер виконуваної роботи, практичний управлінський досвід, ерудованість, аналітичний підхід, здатність орієнтуватися в інформаційних потоках відповідно до вказаної мети.

Не менш важливим є принцип інваріантності (універсальності) – здатність моніторингу функціонувати в будь-якому об'єкті за будь-яких мінливих умов навколишнього середовища.

Принцип оперативності полягає у своєчасному збиранні та наданні інформації, а також прийняття на її підставі рішень, здатних поліпшити умови функціонування підприємства в реальному часі [70].

Для ефективного практичного застосування моніторингу економічної безпеки підприємства важливе значення має механізм зворотного зв'язку між збирачем інформації і її споживачем. Зворотній зв'язок дозволяє коригувати напрямки інформаційної роботи та знижувати витрати на неї. При цьому форми комунікацій можуть бути різними: координуючі наради, селекторні планерки, прямі вказівки, телефонні переговори, письмові запити та побажання [58].

Для ефективного зворотного зв'язку інформаційний підрозділ, відповідальний за моніторинг (наприклад, служба безпеки), проводить регулярне анкетування менеджерів - споживачів інформації на предмет можливості підвищення її актуальності, об'єктивності, достовірності. У свою чергу, співробітники, що відповідають за конкретний об'єкт дослідження, можуть надавати менеджерам консультативну допомогу з питань складу і повноти інформації та можливостей її практичного використання [40].

При розробці і проведенні моніторингу економічної безпеки підприємства можуть виникнути наступні проблеми:

1. Спотворення структури моніторингу і його об'єктивності через корупційні відносини в компанії на вищому рівні. Моніторинг економічної безпеки підприємства може ефективно відслідковувати зовнішні загрози, але «не бачити» внутрішніх. Це пояснюється високим рівнем корупції в

компаніях, в тому числі з державною участю, з боку вищого менеджменту. Деякі фахівці з економічної безпеки підприємства не рекомендують підпорядкування служби безпеки підприємства генеральному директору і пропонують виходити безпосередньо на раду директорів, власників компанії, збори акціонерів.

2. Дублювання функцій моніторингу економічної безпеки підприємства. Це можливо, якщо крім служби безпеки аналогічні завдання виконують інші контрольні підрозділи (служба внутрішнього аудиту, ревізійна комісія, бухгалтерія).

3. Недостатній розвиток законодавства в області конкуренції з метою припинення протиправної діяльності компаній. Зокрема, при захисті конфіденційної інформації, ділової розвідки.

4. Недостатньо ефективні національна статистика і контроль державних структур, що пов'язано також з високим рівнем корупції в органах управління.

5. Слабкий суспільний вплив на економічні процеси, залежність важливих інформаційних джерел (наприклад, засобів масової інформації) від використання адміністративного ресурсу як влади на всіх рівнях управління, так і великих корпорацій [18-41].

Якість моніторингу економічної безпеки підприємства характеризується здатністю виявляти загрози, оцінювати ступінь їх небезпеки та надавати обґрунтовані вказівки по використанню конкретних методів захисту. Моніторинг, який надає актуальну і достовірну інформацію, дозволяє вживати своєчасних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства.

Ми вважаємо, що зміни, які впливають на стан підприємства, не мають ускладнювати саму систему моніторингу та її ключові показники, а результати процесу повинні бути зрозумілими та доступними користувачам інформації на різних рівнях управління.

Можливість дотримання зазначених принципів моніторингу

характеризує його як одну з найважливіших функцій управлінського процесу.

1.3. Методичне забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства

Щоб успішно функціонувати на сучасному ринку необхідно застосовувати сучасні методи управління підприємством, одним з яких є моніторинг, оскільки він розуміє під собою комплекс заходів методологічного, організаційного та управлінського характеру. Організація моніторингу повинна враховувати особливості конкретних ситуацій, де першочергову роль відіграє вибір показників, включених в систему моніторингу.

Появу на сільськогосподарських підприємствах такого нововведення як моніторинг можна трактувати як необхідність удосконалення системи управління, збільшення швидкості реакції та ліквідації на виникаючі загрози. Так, на основі синтетичної інформації, отриманої шляхом інтеграції традиційних методів обліку, аналізу, нормування та контролю, досягається ефективне управління підприємством. Адже саме система моніторингу допомагає конструктивно оцінити правильність рішення, прийнятого керівництвом згідно конкретної проблеми [33].

Керувати підприємством, не володіючи інформацією, неможливо. Щоденне зростання обсягів документації на підприємстві, необхідність отримувати постійну оперативну інформацію про реальні витрати на виробництво і реалізацію продукції - все це черговий раз дає підставу для розробки і впровадження системи моніторингу.

Система моніторингу стану безпеки організації дозволяє оптимізувати внутрішню структуру організаційної економічної системи і забезпечити вибір найбільш ефективних способів і алгоритмів управління організаційною

економічною системою. Забезпечення економічної безпеки сучасного підприємства повинно бути спрямоване на досягнення взаємодії всіх елементів, засобів і заходів в системі економічної безпеки, що можливо тільки при наявності грамотно вибудованого механізму забезпечення економічної безпеки підприємства, якому відводиться найважливіша роль в управлінні.

Під моніторингом ми розуміємо таку концепцію управління організацією, яка пов'язана з комплексним з'єднанням процесів планування, обліку, контролю та економічного аналізу, координацію заходів по досягненню цілей організації, формування інформаційної системи, відповідної поставленим цілям. Таке розуміння моніторингу має багато спільного з широким тлумаченням управлінського обліку як явища.

При цьому особливої важливості набуває проблема розстановки пріоритетів намічених напрямів розвитку підприємства, відповідності стратегії внутрішньовиробничих процесів, а саме: політиці управління оновленням основних засобів, технічного і технологічного переозброєння, впровадження інновацій, систем мотивації і розвитку персоналу, екологічності виробництва [13].

Організаційна структура системи моніторингу сільськогосподарського підприємства, залежить від правової форми самої організації, видів та масштабів її діяльності, наявності достатніх фінансових ресурсів, відношення керівництва до системи управління в цілому.

Моніторинг як вид якісного дослідження повинен здійснюватися за допомогою аналітичних інструментів. Більшість науковців дотримуються думки про те, що економічна безпека включає такі складові: фінансова, інтелектуальна, кадрова, техніко-технологічна, політико-правова, інноваційна, інформаційна, екологічна та силова безпека.

Методичні підходи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства, на нашу думку, можна розробити, спираючись на пропозиції О.Л. Коробчинського, який рекомендує в процесі

моніторингу виділити наступні етапи [41]:

1. Вивчення специфіки бізнесу підприємства та сегмента, який воно займає на ринку, штатного розкладу, персоналу.

2. Аналіз зовнішніх і внутрішніх загроз економічній безпеці підприємства та вивчення інформації про кризові ситуації, їхні причини і шляхи врегулювання.

3. Аудит наявних засобів із забезпечення безпеки й аналіз їх відповідності виявленим загрозам.

4. Моделювання нової системи економічної безпеки підприємства:

а) розробка плану усунення виявлених під час аудиту недоліків;

б) підготовка пропозицій щодо удосконалення системи економічної безпеки (у т.ч. створення служби безпеки на підприємстві чи системи безпеки на її базі, визначення механізмів її забезпечення та розробка організаційної структури управління системою);

в) розрахунок усіх видів необхідних ресурсів;

г) планування щомісячних витрат на забезпечення функціонування системи економічної безпеки (бюджет).

5. Затвердження керівництвом моделі нової системи та бюджету на її утримання.

6. Етап формування нової системи економічної безпеки;

7. Оцінка ефективності сформованої системи, її удосконалення.

Варто наголосити, що запропонована методика формування системи економічної безпеки сільськогосподарського підприємства передбачає здійснення постійного контролю та удосконалення напрямів формування системи безпеки, щоб оптимально пристосовуватися і реагувати на зміни у зовнішньому та внутрішньому середовищах та інших чинників.

Методичний підхід до оцінки рівня економічної безпеки підприємницької діяльності підприємств зводиться до визначення рівня сприятливості середовища, створеного для ведення підприємницької діяльності, рівня його захищеності від загроз функціонуванню підприємств

(або можливості їх виникнення), а також ефективності використання ресурсного потенціалу бізнесу (з урахуванням об'єктивних чинників соціально-економічного розвитку регіону) [7].

Запропоновані методичні підходи до моніторингу системи економічної безпеки підприємства безпосередньо враховують його специфіку (структуру, чисельність, напрями діяльності, стадію розвитку) та обставини, в яких воно функціонує (як зовнішнє так і внутрішнє середовище); постійний контроль і коригування як повсякденної діяльності підприємства, так і самого процесу формування системи безпеки.

Недостатня розробленість теоретико-методологічної бази здійснення фінансового моніторингу діяльності підприємства обумовлює необхідність удосконалення існуючого методологічного інструментарію аналізу і оцінки стратегічного розвитку.

Система моніторингу економічного стану аграрного підприємства виконує одночасно декілька функцій. Згідно цього чим повнішим і якіснішим буде склад показників, за якими моніторинг здійснюється, тим ефективнішими будуть управлінські заходи, здійснювані керівництвом підприємства. У зв'язку з цим доцільно розглянути складові частини концепції системи моніторингу економічного стану сільськогосподарського підприємства [68].

Застосовувані до теперішнього часу як на державному рівні так і на більшості підприємств системи дослідження економічних процесів, дозволяли здійснювати аналіз і прогноз виробництва та розподілу валового внутрішнього продукту, державних фінансів, фінансів домашніх господарств і реального сектора економіки в цілому, інфляції, номінальних і реальних курсів національної валюти, інвестиційної діяльності в країні і участі в ній банків. Таке дослідження економічних процесів на макрорівні вельми важливо для виявлення глобальних взаємозв'язків основних макропоказників, включаючи узагальнюючі показники фінансів реального сектора економіки і інструментів грошово-кредитної політики.

Разом з тим в період трансформації економіки та її структурної перебудови цього недостатньо. Необхідна більш повна і точна оцінка характеру, ступеня і механізмів їх впливу у взаємозв'язку з інструментами і заходами інших складових економічної політики держави на процеси, що відбуваються в середині підприємства [67].

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває удосконалення системи досліджень шляхом доповнення її системою моніторингу економічної безпеки підприємства.

Система моніторингу підприємства дозволяє практично в режимі реального часу проводити незалежні оцінки тенденцій розвитку його економічного стану, отримувати інформацію про стан економічної кон'юнктури в реальному секторі економіки і її можливі зміни, оперативно проводити аналіз фінансового стану підприємства і найважливіших факторів, що визначають його інвестиційну активність.

Для цього використовуються три основних компоненти моніторингу підприємства (рис.1.5.).

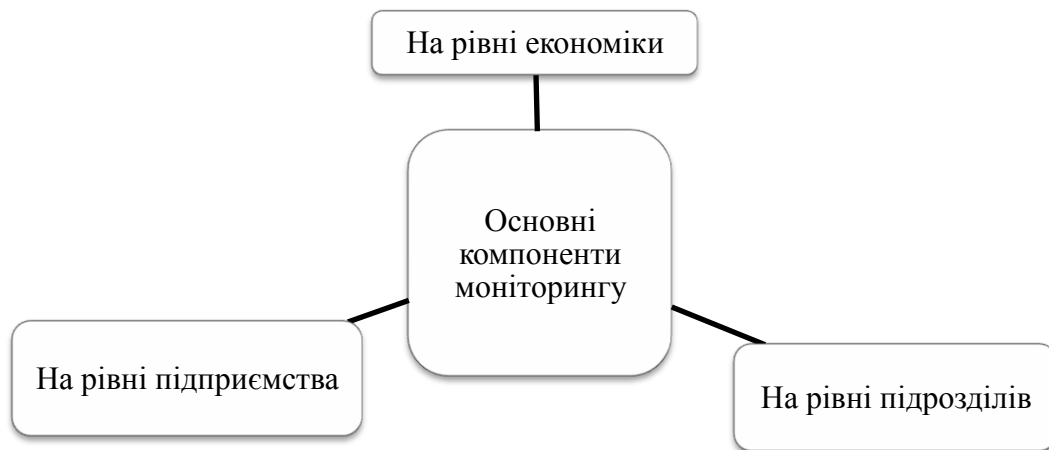

Рис. 1.5. Основні компоненти моніторингу підприємства

За кожною компонентою, наведеною на рис.1.5., для моніторингу системи економічної безпеки підприємства необхідно провести певну сукупність дій та отримати необхідну інформацію. Так, на рівні економіки це

кон'юнктурні опитування, опитування по фінансовим та інвестиційним анкетам. На рівні підприємства: фіксація параметрів економічного стану, діяльності, маркетингу. На рівні підрозділів: збір даних про закупівлі, запаси, продуктивність, споживання ресурсів.

Конкретна організаційна діяльність по впровадженню моніторингу економічної безпеки підприємства після розробки системи показників включає наступні заходи (рівні):

1. Об'єктний рівень - розподіл об'єктів дослідження (персонал, клієнти, партнери, конкуренти, ринок праці) між співробітниками.
2. Пріоритетний рівень - націлювання зусиль співробітників на інформаційне відстеження найбільш важливих і небезпечних загроз.
3. Індивідуальний рівень - закріплення конкретних показників за кожним співробітником, які здійснюють збір сигнальної інформації.
4. Тимчасовий рівень - визначення термінів підготовки та здачі інформаційно-аналітичних документів. При цьому в посадових інструкціях працівників вказується конкретна їх відповідальність за вихідну інформацію (за її достовірність і своєчасне надання).
5. Управлінський рівень - використання результатів моніторингу в управлінні, тобто моніторингова інформація впроваджується менеджерами в управлінський процес в залежності від встановлених в організації процедур прийняття управлінських рішень по забезпеченню економічної безпеки [4-5].

На даний час не існує комплексної системи економічного моніторингу, яка б об'єднувала всі рівні, розглянуті нами. Кожен з існуючих елементів фінансово-економічного моніторингу, з одного боку, аналізується і контролюється різними суб'єктами, а з другого – частина вказаних нами сфер застосування фінансово-економічного моніторингу взагалі не реалізується.

Однак, за допомогою заходів, розглянутих вище відстеження економічних процесів відбувається в реальному часі, що допомагає отримувати об'єктивну інформацію, на основі якої можна буде розробити дієві заходи з регулювання ходу реформ, забезпечення нормальних умов для

функціонування підприємства в довгостроковій перспективі.

Основна перевага наявності системи фінансово-економічного моніторингу, полягає в можливості отримання інформації, недоступної в рамках традиційної статистичної і фінансової звітності. У зв'язку з цим основна сфера практичного застосування моніторингу – це управління.

Зазвичай увесь комплекс діяльності із забезпечення економічної безпеки покладається на службу безпеки підприємства, у разі її наявності, як на основну ланку системи економічної безпеки. Цю діяльність може координувати один із заступників керівника підприємства або відділ з питань безпеки. Служба безпеки підприємства у процесі реалізації моніторингу здійснює контрольні та регулюючі функції, щоб забезпечити узгоджену роботу всіх працівників і структурних одиниць підприємства для вирішення системою економічної безпеки її основних завдань і досягнення цілей підприємства. Формування структури моніторингу є внутрішньою справою кожної організації [60].

Для цього в сучасних умовах надання економічної захищеності в функціонуванні підприємства апарату управління потрібні новітні інструменти, які і поєднує в собі система моніторингу сільськогосподарського підприємства .

Висновки до першого розділу

1. Встановлено, що моніторинг економічної безпеки сільськогосподарського підприємства являє собою динамічну систему з гнучкою інфраструктурою, яка забезпечує збір та обробку інформації і допомагає виконувати постійне спостереження та аналіз основних показників економічної діяльності підприємства з метою оцінки, контролю та прогнозування його економічного стану. Він дозволяє підприємству пристосовуватись до зміни навколишнього середовища, успішно виживати в

умовах конкуренції та управляти своїм майбутнім.

2. Інноваційність системи моніторингу полягає в тому, що вона дозволяє володіти ситуацією з управління в будь-який момент часу і приймати рішення в оперативному режимі. З її допомогою на ранній стадії можливо ідентифікувати загрози і своєчасно вжити необхідні заходи, щодо їх ліквідації. Тобто моніторинг допомагає управляти майбутнім, для забезпечення тривалого й успішного функціонування підприємства і його структурних одиниць, побудова якого здійснюється на основі цілої сукупності принципів та реалізується через низку етапів.

3. Досліджено методичне забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства та встановлено, що система моніторингу має високу практичну значимість в частині нових методів та інструментів, застосування яких підвищить якість контролю, забезпечить збалансованість економічних процесів і ефективність управлінських рішень. Використання концепції моніторингу в практичній управлінській діяльності підприємства створює умови для локалізації, нейтралізації ризиків в нестабільних секторах структури організації, що в свою чергу сприяє забезпеченню її загальної безпеки і стійкості.

4. Впровадження системи моніторингу сільськогосподарського підприємства забезпечить інструментальну підтримку управління, взаємозв'язок стратегії розвитку з оперативним функціонуванням і контролем, дозволить не просто спостерігати і контролювати ситуацією, а й своєчасно коригувати стан економічної безпеки господарюючого суб'єкта і надавати рекомендації щодо ліквідації загроз та подальшого розвитку.

5. Впроваджуючи систему моніторингу економічної безпеки підприємства слід врахувати, що показники, які використовуються в цьому процесі, повинні бути високо інформативними. Разом з тим, кількість таких показників не повинна бути занадто великою, адже в такому випадку складно буде їх спільно проаналізувати і прийняти адекватне рішення.

РОЗДІЛ 2. СИСТЕМА МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ У ТОВ «МЕЖІВСЬКЕ» ЯК ФАКТОР ЇЇ ПІДВИЩЕННЯ

2.1. Фінансово-економічна характеристика ТОВ «Межівське»

Товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» (далі – ТОВ «Межівське») засноване 24.03.2000 року на приватній власності фізичних осіб за рішенням зборів Учасників з метою здійснення господарської діяльності та одержання прибутку. Знаходиться за адресою: 52900, Дніпропетровська обл., Межівський р-н., смт Межова, вул.Соборна, 50.

Товариство є юридичною особою, має самостійний баланс, відокремлене майно, печатку, кутовий штамп, товарний знак, відкриває поточні, кредитні, депозитні, карткові, валютні та інші рахунки в банках України. У своїй діяльності керується діючим законодавством, статутом. Середньорічна кількість працівників на підприємстві становить 58 осіб.

З метою задоволення громадських потреб та одержання прибутку підприємство здійснює види діяльності, основні з яких вирощування зернових культур (крім рису), бобових і насіння олійних культур. Загальна земельна площа становить 2450 га.

Товариство проводить бухгалтерський, податковий облік своєї діяльності та фінансову звітність на підставі діючого законодавства. Облік проводиться з часу державної реєстрації і до його ліквідації. Контроль за виконанням законодавства про облік та фінансову звітність в товаристві виконують відповідні державні органи в межах їх компетенції на підставі чинного законодавства.

Для підтримання ефективного розвитку фінансово-економічної діяльності сільськогосподарського підприємства в умовах постійного загострення конкурентної боротьби необхідно достовірно оцінювати фінансовий стан підприємства. Оскільки він характеризує забезпеченість

власними оборотними коштами, оптимальне співвідношення запасів товарно-матеріальних цінностей з потребами виробництва, а також своєчасне проведення розрахункових операцій і платоспроможність.

Фінансовий стан являється результатом взаємодій всіх елементів системи фінансових відносин підприємства, який визначається сукупністю виробничо-господарських факторів, які відображають можливості підприємства погашати свої борги, ефективно використовувати як власний так і позиковий капітал, а також аналізувати стабільність його діяльності на перспективу і здатність до подальшого розвитку [1].

Для досягнення фінансової стійкості підприємства, необхідно своєчасно здійснювати моніторинг його фінансового стану, розробляти заходи щодо оптимізації фінансово – господарської діяльності [20].

В даний час майновий стан є основною економічною характеристикою сільськогосподарського підприємства.

Майновий стан являється однією з найбільш важливих характеристик основної діяльності підприємства. Дана сторона економічної діяльності підприємства зазнає впливу з боку багатьох факторів, у числі яких знаходиться і такий, що визначається співвідношенням між необоротними і оборотними активами підприємства. У економічній літературі немає однозначного визначення, яким повинно бути це співвідношення, оскільки воно формується залежно від галузі, в якій функціонує підприємство, від стану ринку в країні і конкретного ринку продукції, яку виготовляє підприємство [9].

Ціль аналізу полягає у дослідженні абсолютних і відносних змін статей активу балансу за період з 2015 по 2019 рік, відстеження тенденцій їх змін та визначення джерел фінансування.

Аналіз майнового стану проводиться за даними бухгалтерської фінансової звітності, і перш за все бухгалтерського балансу.

Оцінку майна та капіталу товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське» наведено в таблиці 2.1.

Оцінка майна та капіталу ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр., тис.грн.

Види активів (майна) та пасивів (капіталу)	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
Майно – усього	18927,0	29226,0	31655,0	32066,0	32535,0	171,90
Необоротні активи	5544,0	11018,0	11058,0	10840,0	10239,0	184,69
Основні засоби	5544,0	10962,0	10973,0	10736,0	9997,0	180,32
Довгострокові біологічні активи	-	56,0	85,0	104,0	242,0	-
Оборотні активи	13383,0	18208,0	20597,0	21226,0	22296,0	166,60
Запаси	13102,0	17537,0	19496,0	19660,0	21590,0	164,78
Поточна дебіторська заборгованість	23,0	344,0	122,0	609,0	368,0	1600,00
Гроші, їх еквіваленти та поточні фінансові інвестиції	203,0	285,0	621,0	715,0	219,0	107,89
Капітал - усього	18927,0	29226,0	31655,0	32066,0	32535,0	171,90
Власний капітал	18671,0	28689,0	30892,0	31574,0	31826,0	170,46
Зареєстрований (пайовий) капітал	8,0	8,0	8,0	8,0	8,0	100,00
Зобов'язання і забезпечення	256,0	537,0	763,0	492,0	709,0	276,95
Поточні зобов'язання	256,0	537,0	763,0	492,0	709,0	276,95
Поточна кредиторська заборгованість	53	223,0	312,0	426,0	511,0	964,15

Проаналізувавши оцінку майна та капіталу за 2015-2019 рр., можна зробити висновок, що майно підприємства має тенденцію до збільшення. За останні п'ять років збільшилось на 13608 тис.грн., що складає 71,90% за рахунок збільшення основних і оборотних коштів. У загальній вартості майна, що знаходиться в розпорядженні підприємства основні засоби й необоротні активи збільшилися на кінець звітного періоду на 4453 тис.грн. – 80,32% та відповідно на 4695 тис.грн. – 84,69%.

Оборотні активи господарства збільшилися на 8913 тис.грн. – 66,60%, в основному за рахунок збільшення запасів. Привертає увагу різке збільшення у товаристві рівня дебіторської заборгованості, розмір якої зріс за останні

п'ять років аж в 16 раз, що потягло за собою паралельне зростання і поточної кредиторської заборгованості, яка, в свою чергу, зростає більш як у 9 разів, що характеризує ситуацію платежів підприємства досить негативно, адже воно мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

Варто зазначити, що фінансова стійкість формується в процесі всієї діяльності підприємства і являється головним компонентом оцінки фінансового стану в цілому [22].

Метою аналізу фінансового стану і фінансових результатів діяльності підприємства є визначення резервів зростання прибутку і підвищення фінансової стійкості та платоспроможності [9-14].

У наш час, під час високого технічного рівня виробництва, обсяг та функціональність основних засобів визначають потенційні можливості сільськогосподарського підприємства, його потужність.

Згідно цього твердження виникає потреба в аналізі оцінки руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Межівське».

Згідно з Положенням (стандартом) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби – це матеріальні активи, які підприємство отримує з метою використання в процесі виробництва або постачання товарів, надання послуг, здавання в оренду іншим особам або для здійснення адміністративних і соціально-культурних функцій, очікуваний строк корисного використання (експлуатації) яких становить більше одного року (або операційного циклу, якщо він довший за рік)» [51].

Аналіз руху та функціонального стану основних засобів в даній роботі проводиться з метою визначення наявності, руху та вибуття основних засобів за останні п'ять років з метою встановлення готовності для виконання поставлених цілей, що дає змогу встановити склад ресурсів та їх вплив на виробничий процес підприємства, визначити стан та надати оцінку [29].

На основі проведених розрахунків оцінюється майновий стан, формуються висновки та надаються пропозиції стосовно ефективного

використання наявного майна.

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр. подана в таблиці 2.2.

Таблиця 2.2

Оцінка руху та функціонального стану основних засобів ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
Вартість основних засобів на початок року	1268,0	6812,0	13011,0	14058,0	14883,0	1173,74
Надійшло за рік	5544,0	6199,0	1047,0	825,0	496,0	8,95
Вартість основних засобів на кінець року	6812,0	13011,0	14058,0	14883,0	15379,0	225,76
Нараховано амортизації за рік	1268,0	781,0	1036,0	1062,0	1235,0	97,40
Знос основних засобів:						
а) на початок року	1000,0	1268,0	2049,0	3085,0	4147,0	414,70
б) на кінець року	1268,0	2049,0	3085,0	4147,0	5382,0	424,45
Річний приріст(+) або зменшення(-), тис.грн.	5544,00	6199,00	1047,00	825,00	496,00	8,95
Темп зростання (зниження), %	537,22	191,00	108,05	105,87	103,33	-433,89 в.п.
Темп приросту (зменшення), %	437,22	91,00	8,05	5,87	3,33	-433,89 в.п.
Коефіцієнт оновлення, %	81,39	47,64	7,45	5,54	3,23	-78,16 в.п.
Період оновлення (можливого повного вибуття), років	1,23	2,10	13,43	18,04	31,01	29,78
Коефіцієнт розширення (розширеного відтворення), %	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	-
Період обороту, років	3,19	12,69	13,06	13,63	12,25	384,54
Коефіцієнт зносу, %:						
а) на початок року	78,86	18,61	15,75	21,94	27,86	-51,00 в.п.
б) на кінець року	100,00	30,08	23,71	29,50	36,16	-63,84 в.п.
Коефіцієнт придатності, %:						
а) на початок року	21,14	81,39	84,25	78,06	72,14	51 в.п.
б) на кінець року	0,00	69,92	76,29	70,50	63,84	63,84 в.п.

Аналізуючи дані таблиці, ми спостерігаємо збільшення вартості основних засобів на початок 2019 року майже в 11 разів, порівняно з 2015 роком. На кінець року також спостерігаємо збільшення, але в 2 рази. Це пояснюється тим, що найбільше оновлення основні засоби мали в 2015 та 2016 роках, а у 2019 коефіцієнт оновлення становив лише 3,23%, що на 78,16 в.п. нижче ніж у 2015 році.

Не дивлячись на це, політика підприємства щодо оновлення основних засобів у 2015-2016 роках була досить вдалою, адже на кінець 2019 року коефіцієнт їх придатності на 51 в.п. вище, ніж був у 2015 році.

Для формування повної картини щодо фінансового стану досліджуваного товариства важливе значення має також аналіз його доходів та витрат. Це пов'язано з тим, що доходи та витрати мають безпосередній вплив на загальний фінансовий результат діяльності підприємства, який може мати як позитивний, так і негативний характер [1].

Проведемо аналіз фінансових результатів діяльності товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське» та проаналізуємо динаміку доходів підприємства у 2019 році по відношенню до 2015 року (Додаток А).

Аналіз фінансових результатів діяльності підприємства дозволяє зробити наступні висновки. Чистий дохід від реалізації продукції у 2019 р. по відношенню до 2015 р. збільшився на 66,14%, але при цьому спостерігаємо зниження валового прибутку ТОВ «Межівське» на 43,31%, що пояснюється різким зростанням операційних витрат за цей період. Згідно даних аналізу, ми спостерігаємо те, що підприємство зазнало значного зниження прибутків у досліджуваному періоді. Прибуток 2019 року склав лише 4,4% від рівня прибутку товариства у 2015 році.

Фінансова стійкість сільськогосподарського підприємства являється важливою умовою для розвитку, ефективної діяльності в майбутньому та є основою забезпечення високого рівня конкурентоспроможності. За допомогою неї ми можемо проаналізувати ефективність фінансового, інвестиційного та операційного розвитку та допомогти підприємству

здійснювати свою фінансову діяльність ефективно, щоб мати змогу без проблем відповідати за своїми боргами та зобов'язаннями [44].

Розрахунки показників оцінки фінансової стійкості ТОВ «Межівське» за період з 2015 по 2019 рік наведено в Додатку Б.

Згідно з даними таблиці видно, що більшість показників фінансової стійкості ТОВ «Межівське» мають значення вищі за нормативні. Коефіцієнт концентрації залученого капіталу збільшився у 2019 році на 61,12% порівняно з 2015 роком. Коефіцієнт маневреності власного капіталу зріс на 64,45%. Коефіцієнт автономії вище ніж нормативне значення, що свідчить про достатній рівень капіталу, який інвестовано в діяльність підприємства.

Показники коефіцієнтів амортизації та співвідношення оборотних і необоротних активів збільшилися у фактичному році, що цілком задовольняє нормативне значення.

Отже, різке зниження фінансових результатів підприємства поки що не привело до критичного стану в його фінансовій стійкості, але все ж має привернути увагу керівництва та змусити його відслідковувати зміни у вказаних показниках.

Особливе місце серед показників, які оцінюють фінансовий стан підприємства, відводиться показникам ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів.

Результати оцінки ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів досліджуваного підприємства за 2015-2019 роки можемо спостерігати в Додатку В.

Ліквідність характеризує здатність підприємства швидко продати активи й отримати фінансові кошти для оплати своїх зобов'язань. Баланс вважається абсолютно ліквідним, якщо виконані наступні співвідношення:

- $A1 \geq П1$;
- $A2 \geq П2$;
- $A3 \geq П3$.

Згідно з даними, наведеними в Додатку В, показники ліквідності ТОВ

«Межівське» мають наступний вигляд, який представлено в таблиці 2.3.

Таблиця 2.3

Результати оцінки ліквідності ТОВ «Межівське»

Умови абсолютної ліквідності	Дані по підприємству ТОВ «Межівське»	Виконання умови (+,-)
$A1 \geq П1$	$A1 > П1$	+
$A2 \geq П2$	$A2 < П2$	-
$A3 \geq П3$	$A3 < П3$	-

Аналізуючи дані результати ми бачимо, що дві умови не виконуються, отже ліквідність балансу відрізняється від абсолютної. Це свідчить про негативну тенденцію збільшення кількості зобов'язань. Активи підприємства у 2019 році зросли порівняно з 2015 роком.

Далі проведено аналіз платоспроможності за допомогою фінансових показників платоспроможності, що були обчислені згідно даних балансу останніх п'яти років. Всі коефіцієнти та їх обчислення наведені в Додатку В.

Показники вище нормативних значень свідчать про хороший стан платоспроможності, адже оборотних активів достатньо для того, щоб відповісти за поточними зобов'язаннями [15-16].

Під час оцінки оборотності оборотних активів, більшість показників мали тенденцію до збільшення. Чистий дохід від реалізації продукції збільшився на 66,14%.

На кінцевому етапі ми дослідили ділову активність ТОВ «Межівське» за допомогою показників прибутку, витрат та майнового стану (Додаток Д).

На основі отриманих даних, ми бачимо, що загальний коефіцієнт обертання капіталу має стабільну тенденцію до зменшення, як і всі інші показники. Така динаміка свідчить про неефективне використання активів на досліджуваному підприємстві.

Для загального підсумку показників фінансового стану необхідно провести комплексну (рейтингову) оцінку фінансового стану ТОВ

«Межівське». За допомогою рейтингової оцінки, підприємство в змозі швидко зорієнтуватись в правильному підході щодо здійснення своєї фінансово-господарської діяльності [13].

Використовуючи показники ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності, рентабельності та інші, було визначено рейтингову оцінку фінансового стану підприємства (Додаток Е).

Товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» має рейтинг А, що свідчить про високий рівень фінансового стану підприємства. Проте, треба відмітити, що якщо в 2015 році інтегрований показник фінансового стану становив 9,19, то у 2019 році він склав всього 7,52, що засвідчує різке зниження фінансового стану підприємства та необхідність його постійного моніторингу з метою розробки заходів з покращення фінансових показників роботи.

2.2. Характеристика організації роботи служби економічної безпеки підприємства та оцінка її стану за окремими складовими

Важливим елементом нашого дослідження є характеристика організації роботи служби забезпечення економічної безпеки ТОВ «Межівське».

На службу економічної безпеки, покладено вагоме завдання – сприяти та слідкувати за здійсненням розвитку фінансового потенціалу [60].

Слід відмітити, що у досліджуваному товаристві окремого відділу з фінансово-економічної безпеки не створено, а функції щодо її забезпечення розподілені між окремими спеціалістами фінансово-економічної служби підприємства. При цьому керуюча роль з фінансово-економічних питань підприємства належить головному бухгалтеру. В його завдання входить розроблення стратегічних цілей організації, проектів, контроль за фінансовим потенціалом.

На інші ланки управління покладено функції, пов'язані з формуванням

та розвитком фінансового потенціалу ТОВ «Межівське».

Організаційна структура управління економічного відділу ТОВ «Межівське» має наступний вигляд (рис.2.1.).

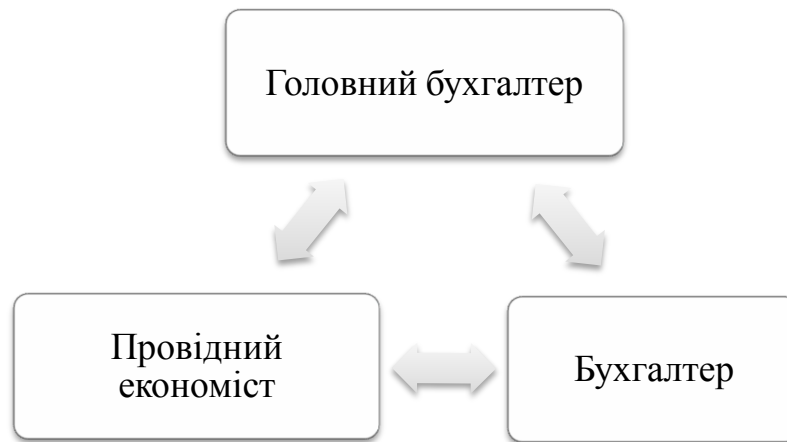

Рис 2.1. Структура управління економічного відділу ТОВ «Межівське»

Саме ці спеціалісти несуть відповідальність в цілому за економічну безпеку підприємства та окремі її складові.

Складові економічної безпеки сільськогосподарського підприємства – поєднання головних напрямів економічної безпеки, які відрізняються за своєю сутністю один від одного, але в тандемі допомагають проаналізувати стан всього підприємства [25].

На досліджуваному підприємстві було проведено діагностику рівня безпеки за наступними складовими: фінансова, інформаційна, кадрова, політико-правова, інноваційна, екологічна, силова.

Розпочнемо аналіз із фінансової складової. Під час здійснення контролю за фінансовою складовою економічної безпеки доцільно проводити оцінку її рівня як важливої складової на основі аналізу фінансової стійкості, ступінь якої визначається, виходячи з достатності оборотних коштів для здійснення виробничо-збутової діяльності [28].

Оціночними показниками є :

1. $\pm E_c$ - надлишок чи брак власних оборотних коштів:

$$E_e = 31826 - 10239 = 21587 \quad (2.1)$$

$$\pm E_c = 21587 - 21690 = -103 \quad (2.2)$$

2. $\pm E_T$ – надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також середньострокових і довгострокових кредитів і позик:

$$\pm E_T = 21587 - 21690 = -103 \quad (2.3)$$

3. $\pm E_H$ – надлишок чи брак власних оборотних коштів, а також довго-, середньо- і короткострокових кредитів і позик

$$\pm E_H = 21587 - 21690 = -103 \quad (2.4)$$

Оскільки відсутні короткострокові, середньострокові та довгострокові кредити і позики, а підприємство неспроможне забезпечити фінансування власними коштами, умовно присвоюємо перший рівень – кризовий.

При оцінці інформаційної складової, яка допомагає аналізувати забезпечення захисту інформації підприємства та досягнення рівня інформаційного забезпечення підрозділів необхідно обчислити значення коефіцієнтів [19]:

1. Коефіцієнт повноти інформації:

$$K_n = 850/1000 = 0,85 \quad (2.5)$$

2. Коефіцієнт суперечності інформації:

$$K_c = 5/7 = 0,71 \quad (2.6)$$

3. Коефіцієнт точності інформації :

$$K_T = 450/850 = 0,53 \quad (2.7)$$

Рівень інформаційної безпеки можна визначити як добуток коефіцієнтів:

$$K_{i\bar{o}} = 0,85 \times 0,71 \times 0,53 = 0,313 \quad (2.8)$$

Рівень інформаційної безпеки на підприємстві середній – 2.

Кадрова складова характеризує кадрову забезпеченість підприємства.

Показники ТОВ «Межівське» мають наступні значення:

- коефіцієнт плинності кадрів = 0,05
- коефіцієнт фізичного старіння кадрів = 0,4
- фондоозброєність працівників = 535
- фондоозброєність працівників підприємства фондами невиробничого призначення = 70

Показник кадрової складової має задовільний рівень, отже йому присвоюється значення 4.

Політико – правова складова полягає у правовому забезпеченні підприємства, дотриманні вимог чинного законодавства, наданні правової захищеності усіх аспектів діяльності підприємства.

Політико – правова складова для підприємства має наступні значення:

- питома вага судових й арбітражних справ у загальній сумі господарських договорів підприємства = 0,017
- частка виграних судових й арбітражних справ у загальній кількості юридичних справ, що розглядалися = 0,07
- питома вага одержаних і сплачених штрафних санкцій в загальній сумі зобов'язань за господарськими договорами ТОВ «Межівське» = 0,035
- частка витрат на юридичне забезпечення діяльності підприємства в структурі його загальних витрат = 0,006

Показник по даній складовій має значення вище задовільного – 2,5.

Особливе місце в структурі безпеки належить інноваційній складовій.

Її функцією вважається реалізація інтересів організації, що в свою чергу спрямовано на формування необхідних умов для збільшення можливостей створення і використання інновацій. Дана складова розрахована за допомогою нижченаведених показників [25]:

- коефіцієнт впровадження нових інноваційних видів продукції = 0
- частка інноваційних підходів, які використовуються у виробничому, управлінському та обслуговуючому процесі = 0,035

Згідно аналізу показників інноваційна складова знаходиться у критичному стані – 1.

Екологічна складова характеризується дотриманням екологічних норм технології та випуску продукції, мінімізацією втрат підприємства від забруднення навколишнього середовища.

Для оцінки рівня екологічної складової було використано наступні показники:

- коефіцієнт безпечності продукції = 0,67
- коефіцієнт забруднення середовища – зменшується порівняно з минулим періодом
- коефіцієнт захисту середовища = збільшується порівняно з минулим періодом

Рівень екологічної складової має задовільний рівень, йому присвоюється значення – 2.

Силова складова – забезпечує дотримання фізичної та моральної безпеки персоналу організації, її капіталу, комерційних інтересів.

Розрахована за наступними показниками:

- частка витрат на охорону підприємства в структурі загальних витрат = 0,1
- забезпеченість працівників підприємства службою охорони = 0,25

Показник силової складової має середній рівень – 2.

З метою розрахунку інтегральної оцінки економічної безпеки ТОВ «Межівське» ми також розрахували відносну оцінку безпеки підприємства за

кожною складовою окремо. Відносна оцінка була розрахована за допомогою відношення фактичного рівня безпеки, до максимального рівня безпеки відповідної складової. Результати розрахунку представлено в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4.

Оцінка економічної безпеки ТОВ «Межівське»

Назва складової безпеки	Максимальний рівень	Фактичний рівень	Відносна оцінка
Кадрова	4	4	1,00
Політико-правова	3	2,5	0,83
Екологічна	2	2	1,00
Інформаційна	3	2	0,67
Силова	3	2	0,67
Фінансова	5	1	0,20
Інноваційна	4	1	0,25

Результати оцінювання економічної безпеки подамо у вигляді діаграми, де радіус-вектори характеризують рівні її окремих складових (рис. 2.2.).

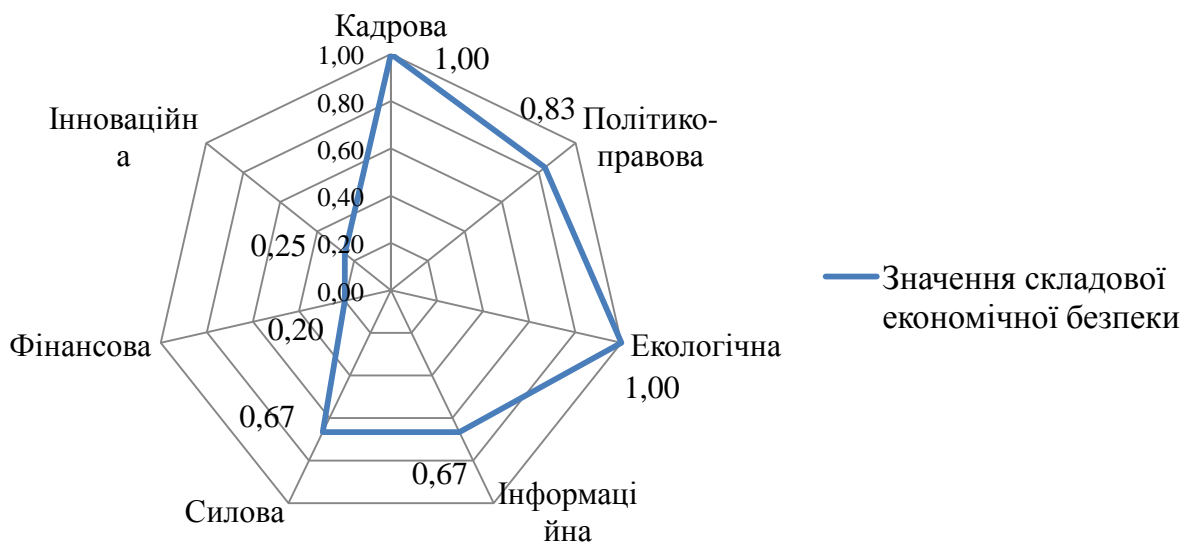

Рис. 2.2. Схема областей економічної безпеки ТОВ «Межівське» на кінець 2019 року

Значення відносної оцінки, яке дорівнює одиниці – показує високий

рівень економічної безпеки. Оцінка нижче 0,5 свідчить про ослаблення економічної безпеки досліджуваного підприємства. Аналіз окремих складових дозволяє проаналізувати слабкі місця організації та виявити звідки надходять погрози.

На основі розрахунків та проведеного аналізу можна зробити наступні висновки. Фінансова складова економічної безпеки ТОВ «Межівське» має кризовий рівень, оскільки відсутні короткострокові, середньострокові та довгострокові кредити і позики, а підприємство неспроможне забезпечити фінансування власними коштами.

На найвищому рівні екологічна та кадрова складові. Це не загрожує підприємству і воно може продовжувати свою діяльність.

Інші складові знаходяться на задовільному рівні, але все одно керівництву треба більше уваги приділити цим складовим. Якщо не відразу, то в майбутньому це може негативно відобразитись на економічній безпеці підприємства, тому необхідно проаналізувати де саме знаходяться проблеми та поступово вирішувати це питання.

2.3. Стан системи моніторингу економічної безпеки ТОВ «Межівське»

Система моніторингу економічної безпеки полягає у здатності підприємства досягти належного рівня конкурентоспроможності та протистояти будь-якому ступеню впливу можливих ризиків і загроз.

Сільськогосподарське виробництво являється одним з найризикованіших видів підприємницької діяльності, особливо в нашій країні, під час трансформації економіки [6].

Економічна безпека підприємства досягається в тих випадках, коли воно виправдовує стійкість з фінансової сторони, має можливість запобігати негативному впливу внутрішніх та зовнішніх ризиків, а його ресурсний потенціал та структури відповідають цілям і задачам діяльності [11].

Аграрні товаровиробники повинні враховувати ймовірність виникнення невизначеності умов здійснення підприємницької діяльності, наявність ризиків і загроз їх економічної безпеки.

На основі аналізу роботи досліджуваного підприємства, ми можемо зазначити, що система моніторингу економічної безпеки, яка могла б ефективно реагувати на виникнення або можливість виникнення загроз і здатна своєчасно запобігати впливу негативних факторів на діяльність організації, за принципом «загроза-відображення» на підприємстві відсутня.

Організація роботи економічного відділу залежить перш за все від розміру самого підприємства та його діяльності. Керівники підприємств, зазвичай не поглиблюються в процес поділу управлінських функцій та намагаються самостійно визначати весь процес планування та забезпечення безпеки, але обов'язки повинні бути раціонально поділені між фахівцями в даній сфері [68].

Основним джерелом для моніторингу стану економічної безпеки підприємства на сьогоднішній день є дані обліку. Дані, необхідні для розрахунків ми брали з Балансу (форма №1), Звіту про фінансові результати (форма №2) та форми №5 «Примітки до фінансової звітності».

Бухгалтерський облік на підприємстві ведеться із застосуванням паперових та електронних носіїв. Форма ведення обліку – журнально-ордерна. Головною задачею бухгалтерського обліку – є фіксування всіх доходів та витрат, правильне нарахування та сплата податків, вчасне проведення розрахунків з працівниками і контрагентами.

Бухгалтерія на досліджуваному підприємстві очолюється головним бухгалтером, на якого покладена задача слідкувати за станом та веденням обліку ТОВ «Межівське».

До повноважень, згідно статуту, входять наступні пункти:

- головний бухгалтер має встановити форму бухгалтерського обліку та фінансової звітності у товаристві;
- вести повний облік грошових коштів, що надходять;

- правильне і своєчасне нарахування податків та обов'язкових платежів до державних фондів;
- забезпечення схоронності бухгалтерських документів;
- контроль за правильним витрачанням коштів, фондів товариства.

Головний бухгалтер підпорядковується безпосередньо директору товариства та щомісяця надає доповіді про стан справ, що відносяться до відання головного бухгалтера.

З головним бухгалтером має також бути узгоджено прийом, заміна або звільнення матеріально відповідальних працівників.

Управлінням та розвитком фінансового потенціалу також займається бухгалтер та провідний економіст. Їхні обов'язки зводяться до розвитку планово-аналітичного та фінансового відділу, а саме:

- обґрунтування доцільності обсягів діяльності;
- контроль за ефективним використанням фінансових ресурсів;
- прогнозування фінансового потенціалу;
- планування виробничої діяльності підприємства та визначення фінансового результату від запланованої діяльності [49].

На бухгалтерію підприємства покладаються також обов'язки щодо контролю за правильністю формування первинних документів, що надходять з виробничих підрозділів та правильністю нарахування і сплати податків, що забезпечує підприємство від можливих штрафів при перевірці контролюючими органами. Хоча такий рівень контролю, на нашу думку, не є достатнім для визначення фактичного стану рівня економічної роботи підприємства.

Система економічної безпеки ТОВ «Межівське» знаходиться на початковому рівні. Досліджуване підприємство, як уже зазначалося, не має окремої служби економічної безпеки. Проте посадовою інструкцією визначено перелік обов'язків, щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки, які виконують головний бухгалтер, провідний економіст та бухгалтер, під управлінням безпосередньо керівника підприємства.

У нормативних документах, які визначають організацію діяльності служби безпеки підприємств (відповідні норми та положення статуту підприємства, положення, інструкції, правила, накази) виокремлюються конкретні об'єкти, що підлягають захисту від загроз.

Основними об'єктами безпеки є:

- персонал;
- матеріальні цінності та фінансові кошти;
- інформаційні ресурси, які мають обмежений доступ;
- системи комп'ютеризації діяльності підприємства;
- технічні засоби, система охорони і захисту матеріальних та інформаційних ресурсів [55-56].

В той же час, ефективне функціонування служби безпеки передбачає опрацювання багатьох питань. Найбільш важливе, на початку роботи – це проектування структури самої служби безпеки та її ресурсного забезпечення, оскільки без вирішення цих питань її діяльність не зможе здійснюватись. Паралельно зі створенням служби, керівнику потрібно вирішити питання щодо управлінського характеру, адже управління має бути ефективним.

Рекомендовано до складу служби економічної безпеки включити наступні підрозділи: планово-економічний відділ; бухгалтерію; відділ з організації праці; фінансовий відділ. На сучасних підприємствах популярними є також відділи: контролінгу, стратегічного управління, бізнес-аналітики.

Співробітники служби економічної безпеки повинні завжди знаходитися на передовому краї бізнесу, реагуючи на нові тенденції в ньому. Як наслідок, їх коло обов'язків буде постійно змінюватися. Персонал повинен добре орієнтуватися в справах підприємства, володіти фінансовим та економічним аналізом, методами планування та проектного управління, виконувати інформаційно-аналітичну роботу, аналізувати ризики, забезпечувати захист ресурсів. До того ж, вони зобов'язані виявляти ділову хватку, управлінські здібності, вміння працювати з людьми.

Слабка ефективність діяльності служби безпеки, на нашу думку, пов'язана з існуванням різних проблем. Всі ці проблеми переплетені між собою, але на практиці доцільно їх розглядати окремо та сформулювати способи їх вирішення.

Розглянемо більш детально ці проблеми:

- відсутність типового статуту служби економічної безпеки (розробку можна доручити Міністерству юстиції України);

- неефективна взаємодія служб безпеки з правоохоронними та контрольно- наглядовими органами (правила і процедури такої взаємодії для кожного органу окремо в рамках його компетенції можуть бути визначені в спеціальній постанові Уряду України);

- відсутність методики визначення необхідної кількості співробітників служби економічної безпеки для даного підприємства (будь-яка громадська організація, яка займається проблемами безпеки в сфері підприємництва, могла б оголосити конкурс на розробку такої методики);

- відсутність у керівників та співробітників необхідних правових, економічних і організаційно - управлінських знань, умінь та навичок (розробка та надання можливості проходження спеціальних освітніх курсів, згідно даної тематики) [37].

Цілком очевидно, що це тільки частина проблем щодо моніторингу стану економічної безпеки ТОВ «Межівське». Однак сама їх постановка дозволяє стверджувати, що рано чи пізно вирішувати їх все ж таки доведеться, і рекомендовано це зробити до того поки виявлені проблеми, переростуть в кризові.

Висновки до другого розділу

1. Для загального підсумку показників фінансового стану було проведено комплексну (рейтингову) оцінку фінансового стану ТОВ

«Межівське». Використовуючи показники ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності, рентабельності та інші, було визначено рейтингову оцінку фінансового стану підприємства. Товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» має рейтинг А, що свідчить про високий рівень фінансового стану підприємства на даний момент, але цей показник має тенденцію до зниження.

2. З метою своєчасного виявлення кризових чинників розвитку сільськогосподарського підприємства, необхідно систематично проводити моніторинг його фінансового стану та розробляти заходи щодо ліквідації негативних тенденцій.

3. На досліджуваному підприємстві було проведено діагностику рівня економічної безпеки за її окремими складовими. Отримані результати засвідчили що найвищий рівень на підприємстві має кадрова та екологічна безпека, в той час як фінансова та інноваційна знаходиться на кризовому рівні, що підтверджує необхідність постійного моніторингу її рівня і впровадження заходів з підвищення її стану.

4. Після проведення характеристики організаційної роботи служби економічної безпеки ТОВ «Межівське» бачимо, що багато яким рівням безпеки приділяється недостатньо уваги і підприємство не на достатньому рівні забезпечує свою економічну безпеку за окремими складовими. Необхідно проаналізувати де саме знаходяться проблеми та поступово вирішувати це питання.

5. Забезпечення економічної безпеки ТОВ «Межівське» знаходиться на початковому рівні. Досліджуване підприємство не має служби економічної безпеки. Проте посадовою інструкцією визначено перелік обов'язків, щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки, які виконують головний бухгалтер, провідний економіст та бухгалтер, під управлінням безпосередньо керівника підприємства.

6. Керуюча роль з фінансово – економічних питань підприємства належить головному бухгалтеру. В його завдання входить розроблення

стратегічних цілей організації, проектів, контроль за фінансовим потенціалом. На інші ланки управління покладено функції, пов'язані з формуванням та розвитком фінансового потенціалу ТОВ «Межівське».

7. Слабка ефективність діяльності служби безпеки, на нашу думку, пов'язана з існуванням різних проблем. Рекомендовано займатись їх вирішенням до того моменту, коли вони можуть перерости в кризу. Саме для цього і потрібно впроваджувати систему моніторингу стану економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

РОЗДІЛ 3. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ МОНІТОРИНГУ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Формування основних елементів системи моніторингу економічної безпеки підприємства

Оскільки товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» з кожним роком має намір все більше розвиватись, а не всі області фінансової безпеки підприємства знаходяться на достатньому рівні, то виникає необхідність у відділенні відділу економічної безпеки, який би займався розвитком, підтримкою та покращенням областей фінансово-економічної діяльності. Необхідно сформувати відділ з досвідчених фахівців, між якими будуть розподілені області економічної безпеки.

Для розробки основних напрямів удосконалення організації служби безпеки досліджуваного підприємства керівнику підприємства доцільно позначити роль безпеки та намітити орієнтири на подальший розвиток.

Для того, щоб розробити заходи стабілізації економічної безпеки необхідно взяти до уваги прогнозовані значення показників, які вказують на результати фінансової діяльності організації, встановити зв'язок економічного стану підприємства з факторами навколишнього (внутрішнього та зовнішнього) середовища і використати методи попереджувального характеру для якості прийняття управлінських рішень [61].

При роботі відділу економічної безпеки з персоналом організації, особлива увага має приділятися працівникам, які мають повний або частковий доступ до комерційних таємниць фірми. На практиці, при роботі з персоналом, працівники, які відповідають за економічну безпеку повинні стежити не тільки за зберіганням секретів підприємства, але і за ставленням співробітників до своїх службових обов'язків та акуратністю при роботі з документами.

На нашу думку, головною метою системи моніторингу є здатність гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в поточний момент і високий потенціал розвитку в майбутньому.

Опрацьовані літературні джерела та дослідження практики діяльності суб'єктів господарювання, дозволяють нам визначити основні елементи системи моніторингу економічної безпеки підприємства (рис. 3.1.).

Рис 3.1. Основні елементи системи моніторингу економічної безпеки підприємства

Інструментарій моніторингу включає в себе збалансовану систему показників, методи та методики, аналітичні та прогнозні моделі.

До ресурсного забезпечення входять трудові та інформаційні ресурси, які необхідні для організації та здійснення моніторингу економічної безпеки підприємства.

Предметна область моніторингу складається з інформаційного пошуку; аналізу, згрупування та документування даних; моделювання; прогнозування, синтез та аналіз показників, їх графічне зображення; узагальнення результатів моніторингу в звіті; розробка рекомендацій щодо усунення проблеми [64-65].

Для вдалого впровадження системи моніторингу у ТОВ «Межівське» визначимо основні складові кожного із перерахованих елементів (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Запропоновані складові основних елементів системи моніторингу економічної безпеки для ТОВ «Межівське»

Завдяки такій організації роботи всіх елементів системи моніторингу економічної безпеки керівник підприємства може не тільки відстежувати найважливіші напрями розвитку економічних процесів, а й своєчасно оцінювати вплив головних факторів, що визначають можливу зміну в діяльності цих процесів. Тим самим система моніторингу підприємства формує необхідну основу для раннього виявлення керівництвом диспропорцій, що виникають в діяльності підприємства, а це в свою чергу,

дозволяє підвищити ефективність реалізованої стратегії.

Необхідно зазначити, що систему управління практично будь-якого підприємства необхідно постійно удосконалювати. Неможливо удосконалювати систему управління, і зокрема, постановку систем сучасного бухгалтерського та управлінського обліку на підприємстві без автоматизації цих процесів. Якщо модернізувати алгоритм прийняття рішень керівником та підготовку інформації для нього на найвищому рівні управління підприємством, то зміняться режими і форми роботи практично всіх нижніх рівнів управління.

Очевидно, що за допомогою модернізації процесів на нижніх рівнях управління навряд чи можна досягти сильних змін стану та ефективності верхніх рівнів підприємства в цілому. Автоматизуючи один підрозділ або його частину, неможливо сильно вплинути на ефективність діяльності всього підприємства.

Отже, рішення про модернізацію (автоматизацію) системи управління «зверху» або «знизу» є досить відповідальними. Вигоди, які можна отримати застосовуючи підхід «зверху», компенсуються великим ризиком і витратами, якщо рішення, які застосовуються при проектуванні змін будуть помилкові, в порівнянні з підходом «знизу» [34].

Моніторинг є важливим етапом в ухваленні рішень, так як створює матеріал для аналітики та оперативного управління. Головною сферою його практичного застосування, на нашу думку, є інформаційне обслуговування управління в різних областях діяльності. Так як підприємства користуються інформацією, яку отримують з різних джерел, вони обов'язково повинні мати можливість бути забезпеченими інформацією, необхідною при оцінці моніторингу стану підприємства, як з баз даних даної системи, так і сумісних з нею баз даних та додатків інших систем.

В інформаційній системі сільськогосподарського підприємства слід передбачити питання, пов'язані з плануванням використання трудових ресурсів, які складаються з: потреби робочої сили, нормуванні робочого часу,

розрахунку заробітної плати, витрат на відрядження, підвищення кваліфікації кадрів, оскільки це дозволить поліпшити організацію роботи.

Оскільки кадровий стан підприємства, займає вагому роль у діяльності всього підприємства, без сумніву його удосконаленню також необхідно приділити увагу. Адже дана складова допомагає активізувати роботу всіх інших складових товариства.

Показник кадрової складової товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське» має задовільний рівень.

Кадрова програма підприємства націлена на досягнення максимального рівня кваліфікації працівників. Ми рекомендуємо приділити значну увагу навчання працівників відділу безпеки, для підвищення кваліфікації персоналу.

Беручи до уваги той факт, що саме колективу відводиться головна роль в стабільному та ефективному функціонуванні підприємства, потрібно звернути увагу на моральні та психологічні способи для забезпечення економічної безпеки підприємства [62].

Ми вважаємо, що одним із таких способів є забезпечення єдності всього колективу. В кінцевому результаті, це призведе до зменшення внутрішніх загроз, адже персонал буде зацікавленим в подальшому розвитку організації. Для досягнення рекомендації необхідно запровадити систему мотивацій, ефективність якої полягає у налаштуванні співробітників підприємства на добросовісну роботу та слугує для того, щоб мінімізувати їхні бажання, щодо покращення свого матеріального стану незаконним шляхом, а саме за рахунок підприємства .

Виконання працівниками організації своїх посадових обов'язків передбачає чітке формулювання прав, обов'язків та відповідальності кожного працівника підприємства; належну організацію роботи; моніторинг функцій, здійснюваних персоналом під час виконання покладених на них обов'язків з метою запобігання неекономічних, неефективних витрат; оперативне реагування на зміну законодавчого поля.

Підбір кадрів має бути перш за все якісним, адже саме тоді, коли підбрані висококваліфіковані та надійні працівники і досягається кадрова безпека.

Для того щоб сучасне підприємство могло функціонувати в умовах ринкової економіки доцільно забезпечити отримання, обробку та аналіз великих обсягів різноманітної технічної, технологічної, та економічної інформації, що дозволить успішно вирішити завдання, пов'язані із забезпеченням ефективності бізнесу.

Прийнятним є рішення створення інтегрованої системи, заснованої на створенні мережі персональних комп'ютерів. Тим більше що дана система має функціональні можливості, за допомогою яких ефективним є використання мережевих можливостей, які добре зарекомендували себе на ринку.

Отже, побудова ефективної системи моніторингу економічної безпеки ТОВ «Межівське» можлива, на нашу думку, за умови раціонального поєднання всіх трьох її елементів і реалізації їх основних складових. При цьому, для вдосконалення функціонування управління економічною безпекою необхідно організувати систему моніторингу, яка б відповідала діяльності підприємства та розробити комплекс заходів, який дозволив би вчасно визначати загрози та причини відхилень, розробити пропозиції щодо корегування окремих напрямків та підрозділів фінансової діяльності з метою її нормалізації та підвищення ефективності діяльності підприємства в майбутньому.

3.2. Етапи заходи щодо впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»

Незалежно від розміру організації, моніторинг – є ключем до забезпечення безперервності бізнесу. Суть моніторингу полягає в тому, щоб

забезпечити інформацією, необхідною для попереджувального моніторингу системи до того, як виникнуть проблеми. Це означає, що можна вирішити проблеми до того, як вони вплинуть на економічний стан організації. На основі цієї інформації, ми рекомендуємо товариству з обмеженою відповідальністю «Межівське» налагодити власну систему моніторингу діяльності підприємства та управління.

На нашу думку, створення системи моніторингу сільськогосподарського підприємства слід здійснювати за наступними етапами (рис. 3.3.).

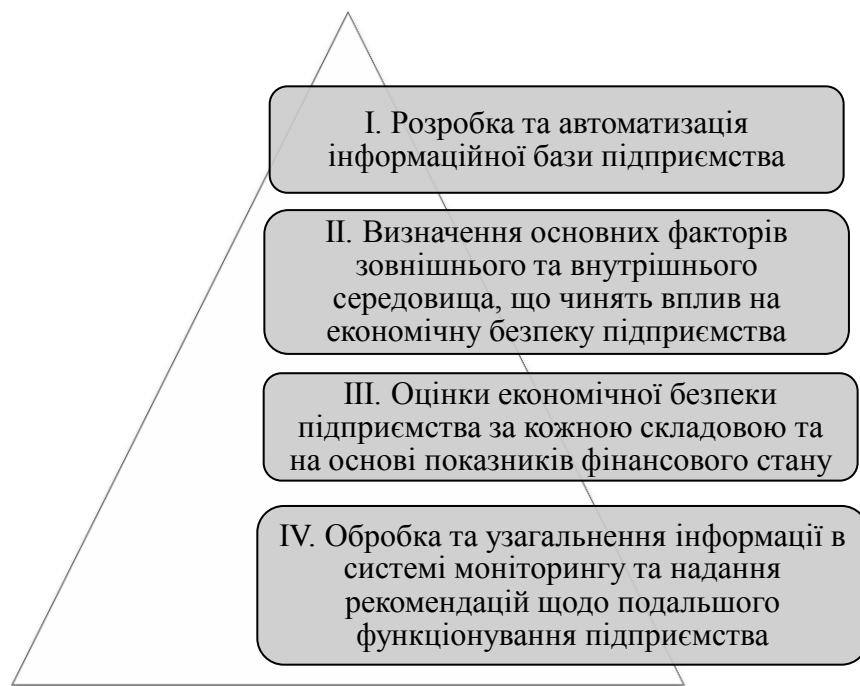

Рис. 3.3. Запропоновані етапи системи моніторингу економічної безпеки сільськогосподарського підприємства

Перший етап передбачає отримання зовнішньої та внутрішньої інформації за допомогою системи моніторингу, для швидкого реагування та запобігання впливу факторів навколишнього середовища на стан економічної безпеки.

Варто зазначити, що для прийняття ефективного і зваженого рішення потрібною є моніторингова інформація не у первинному вигляді (тобто

констатування фактів), а в опрацьованому (з проведеним аналізом та обґрунтованою оцінкою), яка є результатом взаємодії цілого комплексу дій.

На другому етапі визначається вплив факторів навколишнього середовища на підприємство в цілому, та на окремі складові і підрозділи.

На наступному етапі отримуємо список показників з результатами розрахунків і оцінюємо функціональність діяльності підприємства за такими показниками: ліквідність підприємства, прибутковість, фінансова стійкість, платоспроможність. На цьому етапі проводимо діагностику стану підприємства на основі системи показників (складаються підприємством самостійно), що враховують специфічні галузеві особливості, найбільш характерні для даної організації та мають для неї важливе стратегічне значення, визначення критеріїв і показників, що характеризують інтереси підприємства та відповідають вимогам його економічної безпеки.

Заключний етап слугує для аналізу та узагальнення результатів моніторингу економічної безпеки підприємства та надання практичних рекомендацій щодо подальшого функціонування та перспективного планування діяльності організації, розроблення заходів для ліквідації загроз.

В рамках процесу впровадження системи моніторингу обов'язково має здійснюватися підвищення ефекту використання системи за рахунок факторів, які не пов'язані напряму з діяльністю самої системи.

В той же час, таке впровадження, на нашу думку, потребує розробки комплексу заходів, метою яких є формування цілісних взаємозв'язків у цій системі та передачі інформації щодо стану економічної безпеки підприємства на найвищій рівні управління [4].

При розробці таких заходів необхідно врахувати, що кожен відповідальний за певну ділянку роботи повинен мати конкретний інструментарій щодо своїх дій та конкретні форми аналітичних документів щодо групування інформації, зібраної при здійсненні дослідження процесів зовнішнього та внутрішнього середовища функціонування підприємства.

Виходячи з цього, виділимо основні заходи щодо впровадження

системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське» (рис. 3.4.).

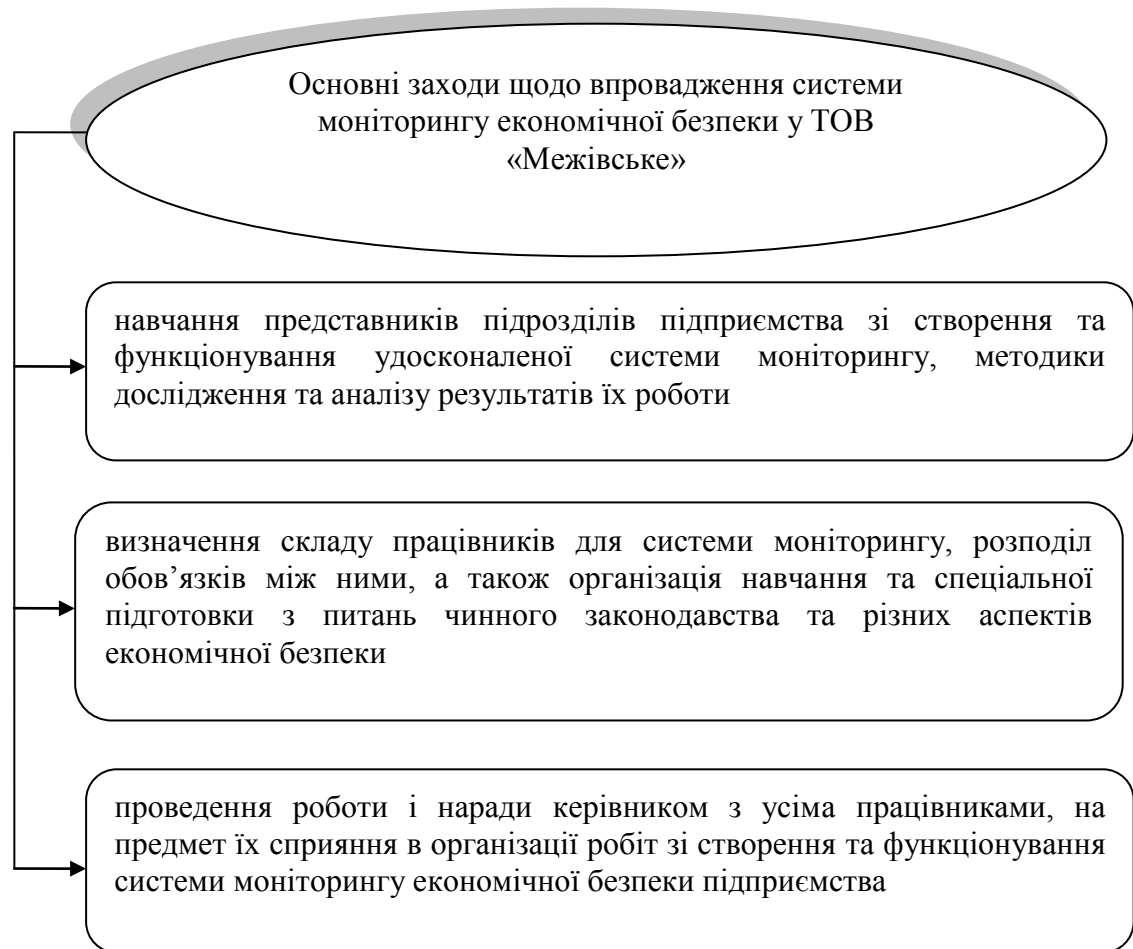

Рис. 3.4. Основні заходи впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»

Після впровадження проекту може бути створена єдина система отримання, зберігання і обробки первинної інформації, отриманої від учасників моніторингу економічної безпеки підприємства.

Доцільно також свою увагу в першу чергу направити на рівень фінансової безпеки. Враховуючи той факт, що інтегрований показник фінансового стану у 2019 році мав тенденцію до різкого зниження, порівняно з 2015 роком, а показник фінансової складової знаходиться у кризовому рівні виникає потреба у постійному моніторингу даної проблеми та розробці рекомендацій щодо покращення роботи. Оскільки, неможливо підтримувати стабільну економічну ситуацію всього підприємства, перш за все без

високого рівня фінансової безпеки [43].

Головним недоліком є недостатній рівень окремих показників фінансової безпеки, який пов'язаний з недостатньою величиною власного капіталу для фінансування діяльності підприємства.

Надійність, стабільність та ефективність фінансової безпеки, на нашу думку, має бути відновлено за допомогою наступних рекомендацій:

- підприємство має зберігати та примножувати свої матеріальні цінності, йти шляхом сталого розвитку;
- своєчасно попереджати кризові ситуації та нейтралізувати чинники, які негативно впливають на діяльність організації;
- впровадження системи планування запасів, для того, щоб забезпечити раціональне використання;
- у зв'язку зі збільшенням рівня дебіторської заборгованості, пропонуємо запровадити моніторинг безпосередньо стану цієї заборгованості та впроваджувати заходи, які б допомогли зменшити частку дебіторської заборгованості в структурі оборотного капіталу.

Процес підвищення рівня фінансової безпеки досліджуваного підприємства умовно можна поділити на декілька етапів. Перш за все необхідно довести значення коефіцієнтів, таких як коефіцієнти ліквідності та забезпеченості власними оборотними коштами до нормативного рівня [69].

Для досягнення цієї задачі, ми рекомендуємо використати наступні методи: регулювання рівня незавершеного виробництва, проведення оперативних заходів, вдосконалювання платіжного календаря.

На другому етапі доцільно ставити мету щодо забезпечення стійкого фінансового стану в майбутньому, що залежить від стабільного надходження коштів реалізованої продукції, достатньому рівні ліквідності, підвищенні рентабельності продукції. Також слід приділити увагу можливості залучення джерел фінансування, моніторингу штрафних санкцій за прострочення кредиторської заборгованості та забезпечення достатнього рівня фінансових ресурсів для покриття поточних зобов'язань.

Заключний етап полягає у досягненні стійкого фінансового стану. Досягнення цієї мети передбачає створення структури забезпечення стійкості фінансових показників до несприятливих впливів. Результатом є фінансова стабілізація підприємства.

За умови впровадження заходів, щодо підвищення рівня фінансової безпеки, ТОВ «Межівське» може покращити показник фінансової стійкості, що матиме позитивний вплив не тільки на загальний фінансовий стан організації, але і безпосередньо на всю діяльність підприємства.

Основний сенс удосконалення системи моніторингу полягає в тому, що вона повинна носити попереджувальний характер, а головними критеріями оцінки та надійності являється забезпечення стабільної роботи підприємства, збереження і зростання фінансів та матеріальних цінностей та попередження кризових ситуацій на початковому етапі, а також різних надзвичайних подій, пов'язаних з діяльністю зовнішніх або внутрішніх «недоброзичливців».

В результаті вдосконалення система моніторингу матиме тенденцію до розширення та поглиблення. У неї входитимуть показники, які охоплюватимуть більш широкий спектр даних, що позитивно впливатиме на підприємство в цілому.

При використанні системи моніторингу економічної безпеки протягом безперервного періоду, у підприємства з'являється можливість точніше оцінювати економічний стан в цілому, відслідковувати та прогнозувати динаміку і тенденції фінансово-господарської діяльності. Також виявляти та усувати негативно впливаючі фактори та забезпечувати прийняття оптимальних управлінських рішень, щодо подальшої діяльності.

Беручи до уваги все вищесказане, ми вважаємо, що процедура моніторингу має важливий організаційний аспект, пов'язаний з проблемами координації та встановлення порядку внесення необхідних змін у процесі виконання запланованих робіт, їх аналізі та подальшої реалізації.

У зв'язку з цим потрібно розробити організаційно-нормативну систему моніторингу економічної безпеки управління, яка представлена як система,

що включає взаємозв'язки основних процесів науково-методичного і інформаційного забезпечення діяльності.

Моніторинг, який надає актуальну і достовірну інформацію, дозволяє вживати своєчасних заходів щодо забезпечення економічної безпеки підприємства. Слід зазначити, що результати й напрями мають бути доступними і зрозумілими користувачам інформації на різних рівнях.

На нашу думку, для удосконалення управління економічною безпекою необхідно організувати злагоджену систему моніторингу, яка б допомагала керівництву підприємства в прийнятті зважених, обґрунтованих та перспективних управлінських рішень та у виявленні і знешкодженні загроз організації на ранніх стадіях діяльності.

3.3. Внутрішні регламенти та розподіл обов'язків між учасниками системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»

При досягненні позитивних результатів після створення системи моніторингу економічної безпеки, згідно даних етапів – по всьому підприємстві може бути виданий наказ про якісний розвиток та удосконалення системи моніторингу.

До створення власної служби безпеки та розподілу обов'язків між персоналом потрібно віднестись дуже відповідально, адже кожний суб'єкт індивідуальний, як і його робота. На практиці, рекомендовано, для початку розподілити обов'язки безпосередньо між працівниками підприємства, за додаткову оплату, без залучення сторонніх осіб [60].

Ми рекомендуємо проектну структуру для служби моніторингу економічної безпеки підприємства, яка створена для покращення функціонування підприємства в майбутньому та стабілізацію показників фінансового стану.

Запропоновану організаційну структуру служби моніторингу

економічної безпеки товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське» можна спостерігати на рис. 3.5.

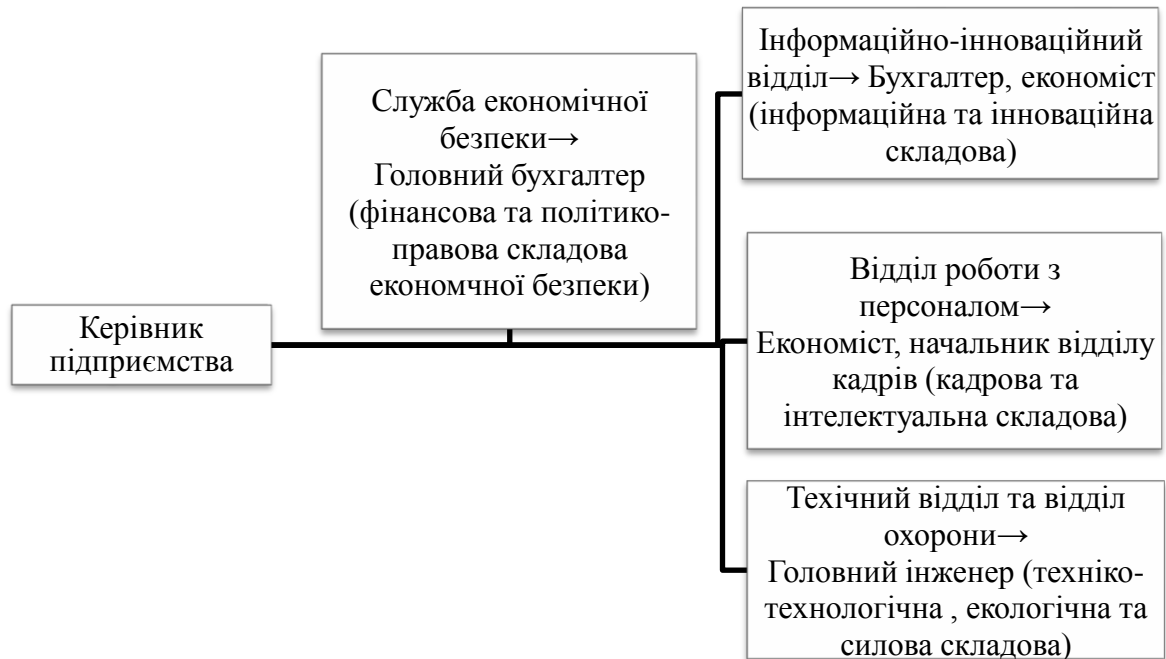

Рис. 3.5. Запропонована структура служби економічної безпеки ТОВ «Межівське»

Згідно даної структури, ми бачимо що служба економічної безпеки має підпорядковуватися керівнику підприємства. Оскільки головний бухгалтер є правою рукою керівництва, доцільно обов'язки з регулювання фінансової безпеки покласти саме на нього. А також назначити відповідальною особою за дотримання законодавства в процесі функціонування підприємства та стабілізацію його фінансового стану, моніторинг та приведення фінансових показників до нормативних значень, адже саме цій складовій необхідно приділити максимум уваги.

Питаннями щодо вдосконалення інформаційної та інноваційної складової рекомендовано займатися провідному економісту та бухгалтеру. Необхідно звернути увагу на захист конфіденційної інформації та забезпечення комерційної таємниці і моніторинг окремих проблемних показників діяльності. Так як інноваційна складова знаходиться у критичному стані, в першу чергу, слід зайнятися підвищенням саме її рівня.

За головним інженером закріпити силову складову, та здійснення моніторингу стану відділу охорони. Додати до його обов'язків впровадження заходів розвитку даної складової, та надання рекомендацій щодо функціонування. Він же має бути відповідальним за техніко-технологічну складову та дотримання вимог підприємства щодо викидів забруднюючих речовин в атмосферу технічними засобами підприємства (екологічна безпека).

Начальнику відділу кадрів, до його обов'язків слід додати спостереження за кадровою складовою економічної безпеки та слідкувати за впровадженням заходів щодо ефективного функціонування даної складової в майбутньому. Оскільки показник кадрової складової має задовільний рівень, потрібно слідкувати за тим, щоб він не зменшувався, а знаходився у такому стані.

Наступний розподіл обов'язків, щодо моніторингу стану економічної безпеки на досліджуваному підприємстві, на нашу думку, буде найбільш оптимальним на даний момент і без залучення додаткових трудових ресурсів дозволить керівнику підприємства мати завжди актуальну інформацію щодо економічної безпеки підприємства в кожний конкретний момент та своєчасно впливати на негативні моменти в діяльності підприємства.

Так, зокрема, зазначимо, що на сьогоднішній день нашу увагу привернув той факт, що у товаристві спостерігалось різке збільшення рівня дебіторської заборгованості, тому в процесі реалізації впровадження моніторингу економічної безпеки на досліджуваному підприємстві актуальним є питання щодо комплексного аналізу дебіторської заборгованості ТОВ «Межівське», адже за останні 5 років її рівень зріс із 23 тис.грн. на кінець 2015 року до 368 тис.грн. на кінець 2019 року, тобто у 16 разів.

Так як до обов'язків бухгалтера нами рекомендовано включити аналіз проблемних показників діяльності підприємства, то вважаємо за необхідне, перш за все, провести моніторинг стану дебіторської заборгованості, який

охоплює кілька етапів взаємопов'язаних між собою (рис. 3.6.).

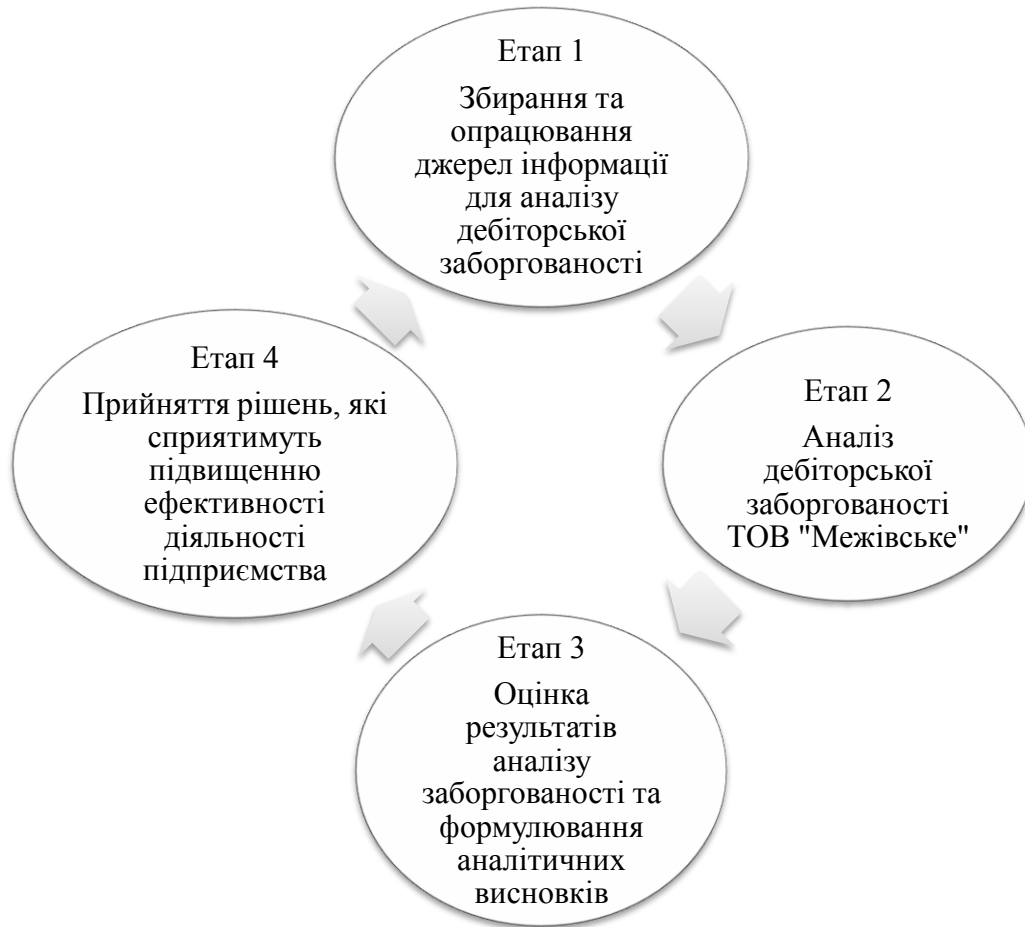

Рис. 3.6. Запропоновані етапи моніторингу стану дебіторської заборгованості ТОВ «Межівське»

Розпочинати моніторинг доцільно із збирання та опрацювання джерел інформації. Ними являються Баланс підприємства, Звіт про фінансові результати, Примітки до річної фінансової звітності, для внутрішнього аналізу рекомендовано додати відомості аналітичного обліку.

Другий етап моніторингу є найбільш об'ємним та трудомістким. Необхідно провести аналіз складу, структури та динаміки дебіторської заборгованості, аналіз якісного стану та аналіз простроченої і безнадійної дебіторської заборгованості, посилаючись на дані бухгалтерської звітності (форма №1 та форма №2). Використовуючи наступні показники: оборотність дебіторської заборгованості, період погашення заборгованості, частку заборгованості дебіторів у загальному обсязі поточних активів підприємства

та частку сумнівної заборгованості в загальному обсязі заборгованості.

Під час аналізу звернути свою увагу також слід на співвідношення дебіторської та кредиторської заборгованості. Оскільки перевищення дебіторської заборгованості створює загрозу фінансовій стабільності та слугує для залучення додаткових джерел фінансування [6].

Третій етап необхідний для узагальнення та систематизування результатів отриманих досліджень та формування висновків згідно стану дебіторської заборгованості товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське». Обов'язково необхідно врахувати чинники, які впливають на виникнення дебіторської заборгованості.

На кінцевому етапі приймаються управлінські рішення, які сприятимуть підвищенню ефективності господарської діяльності та слугуватимуть для зниження ризиків неповернення заборгованостей, а також допомагатимуть забезпечити стабільність фінансового стану підприємства.

Необхідно слідкувати за станом дебіторської заборгованості, оскільки виникнення великої суми заборгованості призводить до зниження загальних показників фінансового стану, одним з яких є платоспроможність та ліквідність поточних активів в цілому, що негативно відображається на фінансовому стані підприємства [27].

В подальшому, за необхідності, провідний економіст в співпраці з бухгалтером та за розпорядженням головного бухгалтера чи керівника має проводити моніторинг і інших проблемних показників діяльності підприємства, щоб своєчасно надати зазначену інформацію керівництву підприємства.

Для впровадження наданих рекомендацій щодо покращення моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське» вважаємо за необхідне розробити внутрішні регламенти, які б регулювали зазначений процес. Зокрема видати Наказ про створення служби економічної безпеки підприємства, який включав би питання, пов'язані із розподілом повноважень та функцій служби моніторингу економічної безпеки,

призначенням відповідальної особи служби економічної безпеки, положення про функціональні обов'язки співробітників, які входять до складу відділу забезпечення економічної безпеки.

Відмітимо, що важливу роль у функціонуванні підприємства в цілому та впровадженні системи моніторингу економічної безпеки зокрема, відіграють документи, які укладені між підприємством та його персоналом, а саме контракти, колективні договори, зобов'язання про нерозголошення інформації та дотримання конфіденційності.

Внутрішні нормативно – правові регламенти, щодо забезпечення економічної безпеки повинні відповідати основним вимогам:

- діяльність в чинному правовому полі та відповідність державним законодавчим актам;
- регламентування основних принципів діяльності служби економічної безпеки підприємства;
- забезпечення реалізації економічної безпеки, включаючи всі складові економічної безпеки ТОВ «Межівське»;
- охоплення моніторингом стану економічної безпеки усіх функціональних підрозділів організації;
- відповідність загальній програмі розвитку підприємства;
- нормативне встановлення та забезпечення процесу моніторингу економічної безпеки, визначення складових кожного її елементу.

Отже, керівництво товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське» в процесі своєї управлінської діяльності, з метою забезпечення стабільного функціонування системи моніторингу економічної безпеки має прийняти внутрішні нормативно-правові акти, щодо впровадження та функціонування даної системи.

При цьому, необхідно врахувати, що нормативно - правове забезпечення системи моніторингу підприємства, зазвичай, представлене двома рівнями: національним та локальним (рис. 3.7.).

Рис. 3.7. Нормативно-правове забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське»

На підставі національного рівня забезпечується основа конкретного нормативного захисту підприємства, згідно кодексів та законів України, указів президента України, постанов Верховної ради України та Кабінету Міністрів України, нормативних актів місцевих органів влади.

Режим безпечного функціонування підприємства та поведінки персоналу визначаються безпосередньо внутрішніми документами організації, а саме: статутом підприємства; положеннями, які регулюють режим його діяльності; накази і розпорядження керівника підприємства, службові інструкції.

До нормативних актів, що мають відношення до керівника, підрозділів та працівників служби економічної безпеки доцільно віднести також акти перевірок, перепустки, доповідні записки, дозвіл користування інформацією.

Отже, нормальне функціонування системи моніторингу економічної безпеки підприємства має здійснюватися на основі чіткого розподілу обов'язків між співробітниками підприємства за цим напрямком роботи та

регламентацією їх діяльності внутрішніми розпорядчими актами.

Висновки до третього розділу

1. На нашу думку, головною метою системи моніторингу є здатність гарантувати його стабільне та максимально ефективне функціонування в поточний момент і високий потенціал розвитку в майбутньому. Для вдалого впровадження системи моніторингу у товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське», запропоновано складові основних елементів системи моніторингу економічної безпеки.

2. Виділено основні заходи впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське». При використанні системи моніторингу економічної безпеки протягом безперервного періоду, у підприємства з'являється можливість точніше оцінювати економічний стан в цілому, відслідковувати та прогнозувати динаміку і тенденції фінансово-господарської діяльності. Також виявляти та усувати негативно впливаючі фактори та забезпечувати прийняття оптимальних управлінських рішень, щодо подальшої діяльності.

3. В інформаційній системі сільськогосподарського підприємства слід передбачити питання, пов'язані з плануванням використання трудових ресурсів, які складаються з: потреби робочої сили, нормуванні робочого часу, розрахунку заробітної плати, витрат на відрядження, підвищення кваліфікації кадрів, оскільки це дозволить поліпшити організацію роботи.

4. Враховуючи той факт, що інтегрований показник фінансового стану у 2019 році мав тенденцію до різкого зниження (з 9,19 у 2015 році до 7,52 у 2019 році), а показник фінансової складової знаходиться у кризовому рівні виникає потреба у постійному моніторингу даної проблеми та розробці рекомендацій щодо покращення роботи. Оскільки, неможливо підтримувати стабільну економічну ситуацію всього підприємства, перш за все без

високого рівня фінансової безпеки. Надано рекомендації щодо відновлення стабільності даного показника.

5. Розроблено організаційну структуру служби моніторингу економічної безпеки товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське», яка підпорядкована керівнику підприємства та слугує для покращення функціонування підприємства в майбутньому і стабілізації показників фінансового стану.

6. Запропоновано етапи моніторингу стану дебіторської заборгованості, оскільки у товаристві спостерігалось за останні 5 років її збільшення із 23 тис.грн. на кінець 2015 року до 368 тис.грн. на кінець 2019 року, тобто у 16 разів., а виникнення великої суми заборгованості призводить до зниження загальних показників фінансового стану.

7. Запропонована система внутрішніх розпорядчих регламентів щодо впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське», яка має базуватися на нормативних актах національного рівня та регламентувати діяльність служби безпеки підприємства.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Система моніторингу економічної безпеки підприємства націлена на спостереження за основними параметрами виробничої діяльності підприємства, своєчасне реагування на фактори зовнішнього та внутрішнього середовища, тим самим підвищуючи та стабілізуючи економічний стан та фінансову стійкість товариства в цілому. Проведені в дипломній роботі дослідження дають можливість зробити наступні висновки:

1. Встановлено, що моніторинг економічної безпеки сільськогосподарського підприємства являє собою динамічну систему з гнучкою інфраструктурою, яка забезпечує збір та обробку інформації і допомагає виконувати постійне спостереження та аналіз основних показників економічної діяльності підприємства з метою оцінки, контролю та прогнозування його економічного стану. Він дозволяє підприємству пристосовуватись до зміни навколишнього середовища, успішно виживати в умовах конкуренції та управляти своїм майбутнім.

2. Інноваційність системи моніторингу полягає в тому, що вона дозволяє володіти ситуацією з управління в будь-який момент часу і приймати рішення в оперативному режимі. З її допомогою на ранній стадії можливо ідентифікувати загрози і своєчасно вжити необхідні заходи, щодо їх ліквідації. Тобто моніторинг допомагає управляти майбутнім, для забезпечення тривалого й успішного функціонування підприємства і його структурних одиниць, побудова якого здійснюється на основі цілої сукупності принципів та реалізується через низку етапів.

3. Досліджено методичне забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки підприємства та встановлено, що система моніторингу має високу практичну значимість в частині нових методів та інструментів, застосування яких підвищить якість контролю, забезпечить збалансованість економічних процесів і ефективність управлінських рішень.

Використання концепції моніторингу в практичній управлінській діяльності підприємства створює умови для локалізації, нейтралізації ризиків в нестабільних секторах структури організації, що в свою чергу сприяє забезпеченню її загальної безпеки і стійкості.

4. Майно підприємства має тенденцію до збільшення. За останні п'ять років збільшилось на 13608 тис.грн., що складає 71,90% за рахунок збільшення основних і оборотних коштів. У загальній вартості майна, що знаходиться в розпорядженні підприємства основні засоби й необоротні активи збільшилися на кінець звітного періоду на 4453 тис.грн. – 80,32% та відповідно на 4695 тис.грн. – 84,69%. Оборотні активи господарства збільшилися на 8913 тис.грн. – 66,60%, в основному за рахунок збільшення запасів. Привертає увагу різке збільшення у товаристві рівня дебіторської заборгованості, розмір якої зріс за останні п'ять років аж в 16 раз, що потягло за собою паралельне зростання і поточної кредиторської заборгованості, яка, в свою чергу, зросла більш як у 9 разів, що характеризує ситуацію платежів підприємства досить негативно, адже воно мусить погашати свої борги незалежно від стану дебіторської заборгованості.

5. Для загального підсумку показників фінансового стану було проведено комплексну (рейтингову) оцінку фінансового стану ТОВ «Межівське». Використовуючи показники ліквідності, ділової активності, фінансової незалежності, рентабельності та інші, було визначено рейтингову оцінку фінансового стану підприємства. Товариство з обмеженою відповідальністю «Межівське» має рейтинг А, що свідчить про високий рівень фінансового стану підприємства на даний момент, але цей показник має тенденцію до зниження.

6. На досліджуваному підприємстві було проведено діагностику рівня економічної безпеки за її окремими складовими. Отримані результати засвідчили що найвищий рівень на підприємстві має кадрова та екологічна безпека, в той час як фінансова та інноваційна знаходиться на кризовому рівні, що підтверджує необхідність постійного моніторингу її рівня і

впровадження заходів з підвищення її стану. Інші складові знаходяться на задовільному рівні, але все одно керівництву треба більше уваги приділити цим складовим. Якщо не відразу, то в майбутньому це може негативно відобразитись на економічній безпеці підприємства. Необхідно проаналізувати де саме знаходяться проблеми та поступово вирішувати це питання.

7. Забезпечення економічної безпеки ТОВ «Межівське» знаходиться на початковому рівні. Досліджуване підприємство не має служби економічної безпеки. Проте посадовою інструкцією визначено перелік обов'язків, щодо забезпечення фінансово-економічної безпеки, які виконують головний бухгалтер, провідний економіст та бухгалтер, під управлінням безпосередньо керівника підприємства.

8. Керуюча роль з фінансово – економічних питань підприємства належить головному бухгалтеру. В його завдання входить розроблення стратегічних цілей організації, проектів, контроль за фінансовим потенціалом. На інші ланки управління покладено функції, пов'язані з формуванням та розвитком фінансового потенціалу ТОВ «Межівське».

9. Слабка ефективність діяльності служби безпеки, на нашу думку, пов'язана з існуванням різних проблем. Рекомендовано займатись їх вирішенням до того моменту, коли вони можуть перерости в кризу. Саме для цього і потрібно впроваджувати систему моніторингу стану економічної безпеки сільськогосподарського підприємства.

Для усунення виявлених недоліків та удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства пропонуємо наступне:

1. Впровадити систему моніторингу сільськогосподарського підприємства, адже це забезпечить інструментальну підтримку управління, взаємозв'язок стратегії розвитку з оперативним функціонуванням і контролем, дозволить не просто спостерігати і контролювати ситуацією, а й своєчасно коригувати стан економічної безпеки господарюючого суб'єкта і надавати рекомендації щодо ліквідації загроз та подальшого розвитку.

2. Для вдалого впровадження системи моніторингу економічної безпеки у товаристві з обмеженою відповідальністю «Межівське» запропоновано складові основних елементів такої системи для досліджуваного підприємства, що дозволить реалізувати головну мету моніторингу, яка проявляється як здатність гарантувати стабільне та максимально ефективне функціонування підприємства в поточний момент і високий потенціал розвитку в майбутньому.

3. Впроваджуючи систему моніторингу економічної безпеки підприємства слід врахувати, що показники, які використовуються в цьому процесі, повинні бути високо інформативними. Разом з тим, кількість таких показників не повинна бути занадто великою, адже в такому випадку складно буде їх спільно проаналізувати і прийняти адекватне рішення.

4. Виділено основні етапи та заходи впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське». При використанні системи моніторингу економічної безпеки протягом безперервного періоду, у підприємства з'являється можливість точніше оцінювати економічний стан в цілому, відслідковувати та прогнозувати динаміку і тенденції фінансово-господарської діяльності. Також виявляти та усувати негативно впливаючі фактори та забезпечувати прийняття оптимальних управлінських рішень, щодо подальшої діяльності.

5. Враховуючи той факт, що інтегрований показник фінансового стану у 2019 році мав тенденцію до різкого зниження, порівняно з 2015 роком, а показник фінансової складової знаходиться у кризовому рівні виникає потреба у постійному моніторингу даної проблеми та розробці рекомендацій щодо покращення роботи. Оскільки, неможливо підтримувати стабільну економічну ситуацію всього підприємства, перш за все без високого рівня фінансової безпеки. Надано рекомендації щодо відновлення стабільності даного показника.

6. Розроблено організаційну структуру служби моніторингу економічної безпеки товариства з обмеженою відповідальністю «Межівське»,

яка підпорядкована керівнику підприємства та слугує для покращення функціонування підприємства в майбутньому і стабілізації показників фінансового стану.

7. Запропоновано етапи моніторингу стану дебіторської заборгованості, як проблемного показника діяльності підприємства, оскільки у товаристві спостерігалось різке збільшення її рівня а виникнення великої суми заборгованості призводить до зниження загальних показників фінансового стану.

8. Встановлено нормативно-правове забезпечення впровадження системи моніторингу економічної безпеки у ТОВ «Межівське» на основі розробки сукупності внутрішніх розпорядчих регламентів, що враховують вимоги національного законодавства та особливості функціонування підприємства.

Вважаємо, що впровадження запропонованих нами рекомендацій та шляхів удосконалення системи моніторингу економічної безпеки підприємства, дасть можливість значно підвищити якість управління та буде допомагати керівництву підприємства в прийнятті зважених, обґрунтованих та перспективних управлінських рішеннях та у виявленні і знешкодженні загроз організації на ранніх стадіях їх виникнення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базілінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. / О.Я. Базілінська// – К.: КНЕУ, 2009. – 328 с.
2. Барташевська Ю. М. Економічна безпека підприємства: фактори впливу та шляхи забезпечення/ Ю.М. Барташевська// Економіка і суспільство, 2016.- № 7.- С. 189–194.
3. Басюк Т.П. Система моніторингу як складова інвестиційного контролінгу / Т.П. Басюк//– К.: КНЕУ, 2015.- №2.- С.7-11.
4. Безугла А.О. Сутність моніторингу економічної безпеки та його організація на підприємстві/ А.О. Безугла, Т.М. Саванчук// Облікова, фінансова та управлінська діяльність підприємств в умовах нестійкої економіки: колективна монографія /за заг. ред. І.П. Приходька. – Дніпро: Пороги, 2020. – С. 356-365.
5. Безугла А.О. Організація системи моніторингу економічної безпеки підприємства/ А.О. Безугла// Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали XI Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 29-30 жовтня 2020 р.: В 2т. – Том 1. – Дніпро: Видавничо-поліграфічний центр «Гарант СВ»,2020. – С.68-69.
6. Безугла А.О. Питання безпеки бізнесу в управлінні підприємницькою діяльністю/ А.О. Безугла // Забезпечення сталого розвитку аграрного сектору економіки: проблеми, пріоритети, перспективи: матеріали X Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції 30-31 жовтня 2019 р.: В 3т. – Том1. – Дніпро: друкарня «Стандарт» ПП Бойко В.В.,2019. – С.29-30.
7. Безугла А.О. Методичні підходи до моніторингу економічної безпеки підприємства/ А.О. Безугла// Облік, аудит, оподаткування та звітність у системі забезпечення економічної стійкості підприємств: тези доповідей IV Всеукраїнської науково-практичної Інтернет-конференції 14-15 травня

2020р.- Дніпро: ННІЕ, 2020. – С.152-154.

8. Бень, Т.Г. Інтегральна оцінка фінансового стану підприємства / Т.Г.Бень // Фінанси України. – 2012. – № 6. – С. 53-60.

9. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: навч. посіб. / М.Д. Білик, О.В.Павловська, Н.М. Притуляк, Н.Ю. Невмежицька// – К. : КНЕУ, 2015. – 592 с.

10. Бондар Н.М. Економіка підприємства: навч. посіб. / Н.М. Бондар// – К.: А.С.К., 2013. – 400с.

11. Бондарчук Ю. В. Безпека бізнесу: організаційно-правові основи: науково-практичний посібник / Ю. В. Бондарчук, А. І. Марущак// – Київ : Видавничий дім «Скіф», КНТ, 2013. – 372 с.

12. Васильців Т.Г. Економічна безпека підприємства України: стратегія та механізм зміцнення / Т.Г. Васильців// - Львів: «Арал», 2008. – 386 с.

13. Внукова Н.М. Базова методика оцінки економічного ризику підприємств / Н. М. Внукова, В. А. Смоляк // Фінанси України. – 2002. – №10. – С. 15–21.

14. Вознюк Г.Л. Економічний аналіз фінансових результатів: навч. посіб./ Г.Л. Вознюк, Г.О. Партин// - Львів: «Центр Європи», 2002. - 671 с.

15. Волощук К.Б. Концептуальні основи формування інноваційно - інвестиційної моделі підприємств аграрного сектору в умовах розвитку нової економіки/К.Б.Волощук//Вісник Хмельницького національного університету: економічні науки, 2013. – № 4.- С. 147-151.

16. Гадзевич О. І. Основи економічного аналізу і діагностики фінансово-господарської діяльності підприємств / О. І. Гадзевич// – К. : Кондор, 2014. – 180 с.

17. Галіцин В.Д. Системи моніторингу / В.Д. Галіцин// Київський національний економічний університет. К.: КНЕУ, 2017. - 231с.

18. Голубєва Т.С. Методологічні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства / Т.С. Голубєва, І.В. Колос // Актуальні проблеми економіки. – 2016. – № 5. – С. 66-71.

19. Гончаренко Л.П. Управління безпекою : навч. посіб./Л.П. Гончаренко // КНОРУС.- 2010. - С. 272.
20. Городня Т.А. Економічна та фінансова діагностика: навч. посібник / Т.А. Городня, І.П. Мойсеєнко// – Львів: «Магнолія 2006», 2012. – 282 с.
21. Гнилицька Л.В. Теоретико-методологічний інструментарій формування системи забезпечення економічної безпеки підприємства/ Л.В. Гнилицька// Бухгалтерський облік і аудит, 2013. - №9. - С. 37-45.
22. Горячева К.С. Фінансова безпека підприємства, сутність та місце в системі економічної безпеки / К.С. Горячева// Економіст, 2003.-№8.- С. 65-67.
23. Грабовецький Б.Є. Економічний аналіз: навч. посіб. / Б.Є.Грабовецький//– Вінниця: ВНТУ, 2013. – 84с.
24. Давидович І. Є. Контролінг: навч. посіб. / І. Є. Давидович// – К. : Центр учбової літератури, 2012. – 264 с.
25. Дмитрієв І.А. Визначення переліку складових економічної безпеки підприємства [Електронний ресурс] / І.А. Дмитрієв, А.О. Близьнюк//– Режим доступу: www.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/2011_23_1/33DmB1.html.
26. Донець Л.І. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / Л.І. Донець, Н.В. Ващенко// – Київ : ЦУЛ, 2014. – 239 с.
27. Єдинак Т.С. Проблеми управління дебіторською заборгованістю підприємства в умовах фінансово-економічної кризи [Електронний ресурс] / Т.С.Єдинак//Режим доступу: URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vetp_2011_36_53.
28. Єрмошенко М.М. Фінансова складова економічної безпеки: держава і підприємство / М.М.Єрмошенко, К.С. Горячева//– К.: Національна академія управління, 2015. – 232 с.
29. Єфімова О.В. Фінансовий аналіз: сучасний інструментарій для прийняття економічних рішень: навч. посіб. / О.В. Єфімова// – М.: Омега-Л, 2013.
30. Живко З. Б. Економічна безпека підприємства: сутність, механізми забезпечення, управління : [монографія] / З.Б. Живко// - Львів : Ліга-Прес, 2012. - С. 240–256.

31. Живко З.Б. Забезпечення моніторингу системи економічної безпеки підприємства/ З.Б. Живко// Науковий вісник Херсонського державного університету, 2014. – Випуск 7. Частина 2. – С. 194-197.
32. Жмуденко В.О. Моніторинг та контроль за станом економічної безпеки аграрної сфери як функції стратегічного управління/ В.О.Жмуденко// Агросвіт. – 2015. - №21 – С. 25-30.
33. Зачосова Р.В. Класифікація загроз сталості економічної безпеки компаній з управління активами / Н.В. Зачосова // Економіка Фінанси Право. – 2017. – № 3. – С. 7–12.
34. Іванишин В.В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / В.В. Іванишин // Економіка АПК,2010. - №1.- С. 128-133.
35. Іванченко Н.О. Моніторинг та стратегічні напрями реалізації економічної безпеки України / Н.О. Іванченко// Економіка та держава, 2009. - №12 – С. 20-21.
36. Іванюта Т.М. Економічна безпека підприємства: навч. посібник для студ. вищ. закл./ Т.М. Іванюта, А.О. Заїчковський//– К.:Центр навчальної літератури, 2014. – 256 с.
37. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: навч. посіб. /С. М.Ілляшенко//– К. : Центр навчальної літератури, 2004. – 220 с.
38. Кануннікова В.М. Сутність фінансово-економічного моніторингу діяльності підприємства/ В.М.Кануннікова, Т.В. Полозова, О.М.Воскобойник // Вісник економіки транспорту і промисловості. - 2012. - №37. – С. 194-197.
39. Кислова Л. А. Основи організації діагностики і моніторингу економічної безпеки / Л.А. Кислова// Вісник Маріупольського державного університету: Економіка,2012. -№ 4.- С. 41-47.
40. Кінаш І.А. Управління сільськогосподарським підприємством з використанням інформаційних технологій/ І.А. Кінаш// Сталий розвиток економіки, 2012.- С. 50-53.
41. Коробчинський Л.О. Методика формування системи економічної

безпеки підприємства/ Л.О. Коробчинський // Актуальні проблеми економіки.- 2016.- №4 (94). - С. 41-45.

42. Корнієнко Т.О. Методика оцінки рівня економічної безпеки сільськогосподарських підприємств / Т.О. Корнієнко // Сталий розвиток економіки. – 2013. - №4 (21). – С. 336-342.

43. Костевич О.Д. Фінансовий потенціал як фактор сталого розвитку / О.Д. Костевич // Вісник Чернігівського технологічного університету. – Чернігів: ЧДТУ, 2016. – № 43. – С. 54–59.

44. Костирко А. Г. Напрями, підходи, особливості формування і використання фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств: теоретичні та практичні аспекти / А. Г. Костирко// – Миколаїв : МНАУ, 2015. – 67 с.

45. Котикова О.І. Моніторинг конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств як складова програмування сталого розвитку регіону/ О.І. Котикова, М.М. Бабич, В.О. Наконечна// Державне управління: удосконалення та розвиток, 2018.- №3.- С. 85- 94.

46. Кулаженко В. В. Економічна безпека підприємства: аналіз поглядів / В.В.Кулаженко//«Вісник Київського національного університету технологій та дизайну»- К.:КНУТД, 2018.- № 5 (55). - С. 164-168.

47. Кулаженко В.В. Система моніторингу економічної безпеки підприємства як чинник формування його конкурентоспроможності/ В.В.Кулаженко// Ефективна економіка, 2016.- № 8. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5127>.

48. Кучер В.А. Визначення структури показників ефективності роботи підприємства як основа прийняття стратегічних рішень / В.А. Кучер // Економіка промисловості. – 2017. – № 1. – С. 71-77.

49. Мойсеєнко І.П. Управління фінансово-економічною безпекою підприємства: навч. посіб. / І.П. Мойсеєнко, О.М. Марченко// - Львів : ЛДУВС, 2011.-380 с.

50. Мойсеєнко І. П. Механізм управління фінансово-економічною

безпекою підприємства/ І.П. Мойсеєнко, О.О. Шолок// Науковий вісник НЛТУ України: збірник науково-технічних праць, 2011. – Випуск 21.2.- С. 141-146.

51. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» [Електронний ресурс]/ затверджено наказом Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. №379 – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0288-00#Text>.

52. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств: підручник / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко // К:Алерта. – 2016. – С. 704.

53. Отенко І.П. Економічна безпека підприємства: навч. посіб. / І. П. Отенко, Г. А. Іващенко, Д. К. Воронков// – Харків: ХНЕУ, 2012. – 256 с.

54. Отенко І.П. Аналітичний інструментарій управління економічною безпекою підприємства/ І.П. Отенко, О.С. Преображенська// Актуальні проблеми економіки, 2014. - №5. - С. 203-209.

55. Пономаренко В.С. Концептуальні основи економічної безпеки / В.С.Пономаренко, С.В. Кавун// - Харків:ХНЕУ, 2008. – 256 с.

56. Попрозман Н.В. Формування стратегії економічного розвитку агропромислового виробництва/ Н.В. Попрозман\ К.: ННЦ ІАЕ, 2015.- 300 с.

57. Предборський В. А. Економічна безпека держави: [монографія]/ В.А. Предборський// – К.: Кондор, 2015. – 391 с.

58. Пригунов П.Я. Сучасні підходи до визначення суб'єктів забезпечення економічної безпеки підприємств/ П.Я. Пригунов// Формування ринкових відносин в Україні, 2013. - №11. - С. 120-125.

59. Рижиков В.С. Економічний аналіз і діагностика стану сучасного підприємства: навч. посібник / В.С. Рижиков// – К.: Центр навчальної літератури, 2014. – 400с.

60. Сиволап Л.А. Служба безпеки підприємства як чинник його економічної безпеки/ Л.А. Сиволап// Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності, 2014. - Випуск 1 (10), Том 2. - С.121 – 125.

61. Солодухін С.В. Механізми забезпечення економічної безпеки підприємства / С.В. Солодухін, І.О. Клопов. Науковий збірник / За редакцією В.М. Вовка. Спецвипуск №16. Львів: Інтереко, 2016,- С. 195-202.
62. Сумець О.М. Стратегії сучасного підприємства та його економічна безпека: навч. посіб. / О.М. Сумець, М.Б. Тумар// – К. : «Хай-Тек Прес», 2009. – 400 с.
63. Тарасевич А.П. Основні аспекти створення системи фінансового моніторингу підприємства / А.П. Тарасевич// Науковий вісник ОНЕУ, 2015. - № 22 (174). - С. 59-67.
64. Фальченко О. О. Стратегія забезпечення економічної безпеки підприємств / О. О. Фальченко, Ю. С. Глушак // Вісник НТУ «ХПІ». – 2015. – № 66 (1039). – С. 157–160.
65. Череп А.В. Концептуальні засади економічної безпеки підприємств [Електронний ресурс] / А.В. Череп, І.О. Лубенець // Вісник Запорізького національного університету, 2010.- №1(5). – С. 63–66. - Режим доступу: http://web.znu.edu.ua/herald/issues/2010/Vest_Ek5-1-2010-PDF/062-66.pdf.
66. Шваб Л.І. Економіка підприємства: навч. посіб. / Шваб Л.І// – Житомир: ЖДТУ, 2011. – 459 с.
67. Швиданенко Г.О. Сучасна технологія діагностики фінансово-економічної діяльності підприємства : монографія / Г. О. Швиданенко, О.І.Олексюк// – К. : КНЕУ, 2002. – 192с.
68. Школьний О. О. Організаційно-економічні механізми управління конкурентоспроможністю аграрних підприємств/ О.О. Школьний// Умань : Уманський державний аграрний університет, 2007. - 308 с.
69. Шпехт В. М. Безпека та захист бізнесу/ В.М. Шпехт, Т.В. Шпехт// Полтава : ДП «Друкарня», 2007. - 492 с.
70. Штангерт А.М. Визначення та обґрунтування сукупності загроз для фінансової безпеки вітчизняних підприємств/ А.М. Штангерт, М.М. Караїм// Формування ринкових відносин в Україні, 2013. - №1. - С. 41-44.

ДОДАТКИ

Фінансові результати діяльності ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	19013,00	36852,00	31807,00	31517,00	31588,00	166,14
Операційні витрати, у тому числі:						
а) собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг);	13903,00	25124,00	25044,00	28545,00	28691,00	206,37
б) адміністративні витрати;	340,00	372,00	671,00	619,00	869,00	255,59
в) витрати на збут;	685,00	1286,00	1514,00	634,00	748,00	109,20
г) інші операційні витрати.	646,00	668,00	2456,00	1112,00	1067,00	165,17
Валовий прибуток (збиток)	5110,00	11728,00	6763,00	2972,00	2897,00	56,69
Валовий прибуток (збиток) у % до чистого доходу (виручки) від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	26,88	31,82	21,26	9,43	9,17	-17,71 в.п.
Прибуток (збиток) від операційної діяльності	5735,00	10019,00	2205,00	684,00	252,00	4,39
Фінансові та інвестиційні витрати	3,00	1,00	2,00	2,00	0,00	0,00
Фінансовий результат до оподаткування	5733,00	10018,00	2203,00	682,00	252,00	4,40
Чистий прибуток (збиток)	5733,00	10018,00	2203,00	682,00	252,00	4,40
Чистий прибуток (збиток) у % до чистого доходу від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	30,15	27,18	6,93	2,16	0,80	-29,36 в.п.
Чистий прибуток (збиток) у % до валового прибутку (збитку)	112,19	85,42	32,57	22,95	8,70	-103,49 в.п.

Оцінка фінансової стійкості ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр.

№ з/п	Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % 2019 р. до 2015 р.
1.1	Коефіцієнт автономії	0,99	0,98	0,98	0,98	0,98	99,16
1.2	Коефіцієнт концентрації залученого капіталу	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	161,12
1.3	Коефіцієнт фінансування	72,93	53,42	40,49	64,17	44,89	61,55
1.4	Коефіцієнт фінансового ризику	0,01	0,02	0,02	0,02	0,02	162,48
1.5	Коефіцієнт довгострокового залучення позикових коштів	1,00	1,00	1,00	1,00	1,00	100,00
2.1	Коефіцієнт маневреності власного капіталу	13127,00	17671,00	19834,00	20734,00	21587,00	164,45
2.2	Коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів	0,98	0,97	0,96	0,98	0,97	98,71
2.3	Коефіцієнт забезпеченості запасів	1,00	1,01	1,01	1,05	1,00	99,75
2.4	Коефіцієнт маневреності власних оборотних коштів	0,01	0,01	0,01	0,02	0,01	62,10
3.1	Коефіцієнт реальної вартості майна	0,99	0,98	0,96	0,95	0,97	98,57
3.2	Коефіцієнт реальної вартості основних засобів у майні	0,29	0,38	0,35	0,33	0,31	104,90
3.3	Коефіцієнт накопичення амортизації	0,19	0,16	0,22	0,28	0,35	188,01
3.4	Коефіцієнт співвідношення оборотних і необоротних активів	2,41	1,65	1,86	1,96	2,18	90,21

Оцінка ліквідності, платоспроможності та оборотності оборотних активів ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр., тис. грн.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % (відхилення,+;-) 2019р. до 2015р.
Високоліквідні активи (A1)	203,00	285,00	621,00	715,00	219,00	107,88
Середньоліквідні активи (A2)	23,00	344,00	122,00	467,00	252,00	1095,65
Низьколіквідні активи (A3)	13157,00	17579,00	19574,00	19839,00	21690,00	164,86
Найбільш строкові зобов'язання (П1)	53,00	223,00	312,00	426,00	500,00	943,40
Короткострокові зобов'язання (П2)	203,00	314,00	449,00	62,00	195,00	96,06
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,79	0,53	0,81	1,45	0,31	38,95
Проміжний коефіцієнт покриття	0,88	1,17	0,97	2,40	0,66	75,25
Коефіцієнт покриття (загальної ліквідності)	52,28	33,91	26,99	43,14	31,45	60,15
Коефіцієнт загальної платоспроможності	73,93	54,42	41,49	65,17	45,89	62,07
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	19013,00	36852,00	31807,00	31517,00	31588,00	166,14
Середньорічна вартість оборотних активів	6691,50	15795,50	19402,50	20911,50	21761,00	325,20
Коефіцієнт обертання оборотних активів	2,84	2,33	1,64	1,51	1,45	51,09
Коефіцієнт завантаження оборотних активів	0,35	0,43	0,61	0,66	0,69	195,74
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	127	154	220	239	248	196

Оцінка ділової активності ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр.

Показник	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відношення у % (відхилення,+;-) 2019р. до 2015р.
Чистий дохід від реалізації продукції (товарів, робіт, послуг)	19013,00	36852,00	31807,00	31517,00	31588,00	166,14
Операційні витрати	20819,00	27578,00	33828,00	34291,00	36100,00	173,40
Середньорічна вартість капіталу	9463,50	24076,50	30440,50	31860,50	32300,50	341,32
Середньорічна вартість необоротних активів	9335,50	23680,00	29790,50	31233,00	31700,00	339,56
Середньорічна вартість оборотних активів	2772,00	8281,00	11038,00	10949,00	10539,50	380,21
Середньорічна вартість оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	6578,50	15368,00	18576,50	19706,50	20764,50	315,64
Середньорічна величина поточної дебіторської заборгованості	11,50	183,50	233,00	294,50	359,50	3126,09
Середньорічна вартість власного капіталу	9335,50	23680,00	29790,50	31233,00	31700,00	339,56
Середньорічна величина кредиторської заборгованості	26,50	138,00	267,50	369,00	463,00	1747,17
Загальний коефіцієнт обертання капіталу	2,01	1,53	1,04	0,99	0,98	48,68
Фондовіддача необоротних активів, грн	2,04	1,56	1,07	1,01	1,00	48,93
Коефіцієнт обертання оборотних активів	6,86	4,45	2,88	2,88	3,00	43,70
Тривалість одного обороту оборотних активів, днів	52	81	125	125	120	229
Коефіцієнт обертання оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів	2,89	2,40	1,71	1,60	1,52	52,64
Тривалість одного обороту оборотних виробничих фондів, днів	125	150	210	225	237	190
Коефіцієнт обертання поточної дебіторської заборгованості	1653,30	200,83	136,51	107,02	87,87	5,31

Тривалість одного обороту поточної дебіторської заборгованості, днів	0	2	3	3	4	1882
Коефіцієнт обертання власного капіталу	2,04	1,56	1,07	1,01	1,00	48,93
Тривалість одного обороту власного капіталу, днів	177	231	337	357	361	204
Коефіцієнт обертання кредиторської заборгованості	785,62	199,84	126,46	92,93	77,97	9,92
Тривалість одного обороту кредиторської заборгованості, днів	0	2	3	4	5	1008

Комплексна (рейтингова) оцінка фінансового стану ТОВ «Межівське» за 2015-2019 рр.

Показники	2015 р.		2016 р.		2017р.		2018р.		2019р.		Питома вага в інтегрованому показнику
	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	Значення	Рейтинг	
1	2	3	4	4	6	7	8	9	10	11	12
Показники ліквідності											
Коефіцієнт поточної ліквідності (загальний коефіцієнт покриття)	52,28	10	33,91	10	26,99	10	43,14	10	31,45	10	8
Коефіцієнт швидкої ліквідності	0,88	10	1,17	10	0,97	10	2,40	10	0,66	8	8
Показники ділової активності											
Період оборотності дебіторської заборгованості, днів	0,22	10	1,79	10	2,64	10	3,36	10	4,10	10	9
Період оборотності оборотних виробничих фондів та готової продукції і товарів, днів	125,13	6	189,30	4	211,26	3	221,24	2	229,76	2	9
Період оборотності активів, днів	176,76	10	231,33	10	337,18	9	356,76	9	361,28	8	9
Показники фінансової незалежності											
Коефіцієнт фінансової незалежності, % (коефіцієнт концентрації залученого капіталу)	1,35	10	1,84	10	2,41	10	1,53	10	2,18	10	9
Частка оборотних активів, сформованих за рахунок власних коштів, % (коефіцієнт забезпеченості оборотних коштів)	98,09	10	97,05	10	96,30	10	97,68	10	96,82	10	9

<i>Показники рентабельності</i>											
Рентабельність продажу, %	30,15	10	27,18	10	6,93	9	2,16	7	0,80	5	9
Рентабельність активів, % (загальна рентабельність (збитковість) капіталу)	60,58	10	41,61	10	7,24	10	2,14	7	0,78	5	9
Рентабельність капіталу, % (загальна рентабельність (збитковість) власного капіталу)	0,00	5	42,31	10	7,39	9	2,18	6	0,79	5	9
<i>Інші показники</i>											
Знос основних засобів, % (коефіцієнт зносу основних засобів)	18,61	10	15,75	10	21,94	9	27,86	9	35,00	9	7
Частка простроченої кредиторської заборгованості, %	0	10	0	10	0	10	0	10	0	10	5
Інтегрований показник фінансового стану	9,19		9,46		9,03		8,22		7,52		100
Рейтинг фінансового стану	A		A		A		A		A		-